

**”Sitä ei voi itse valita joutuuko kohteeksi vai ei” –
6.- ja 8.- luokkalaisten ajatuksia seksuaalisesta
häirinnästä**

Anni Ilvesaro & Saara Valjakka

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Monografiamuotoinen
Kevätlukukausi 2023
Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Ilvesaro, A & Valjakka, S. 2023. "Sitä ei voi itse valita joutuuko kohteeksi vai ei"- 6.- ja 8.- luokkalaisten ajatuksia seksuaalisesta häirinnästä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 74 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia ajatuksia 6.- ja 8.-luokkalaisten on seksuaalisesta häirinnästä. Tavoitteena oli selvittää, miten oppilaat määrittelevät seksuaalisen häirinnän, missä paikoissa seksuaalista häirintää voi heidän mielestään kohdata, miten seksuaaliseen häirintään voi puuttua ja minkälaisia huolia oppilailla on seksuaalisen häirintään liittyen.

Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimusmenetelmällä keväällä 2023. Tutkimukseen osallistui yksi kuudesluokka ja yksi kahdeksasluokka kahdesta eteläsuomalaisesta koulusta. Tutkimukseen osallistui yhteensä 34 oppilasta, joista 17 oli kuudesluokkalaisten ja 17 kahdeksasluokkalaisten. Tutkimuksen aineisto kerättiin esseiden muodossa ja aineiston analyysimenetelmänä käytettiin laadullista aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Tulosten mukaan useimmat tutkimukseen osallistuneista pitävät yleisimpinä seksuaalisen häirinnän ilmenemismuotoina sopimattomien kuvien näyttämistä sekä koskemista. Oppilaiden mielestä seksuaalista häirintää voi kohdata melkein missä paikassa tahansa, mutta yleisimpinä paikkoina pidettiin koulua ja julkisia paikkoja. Useimmat oppilaista kertoisivat seksuaalisen häirinnän kohtaamisesta joko luotettavalle aikuiselle, opettajalle tai poliisille. Oppilaiden vastauksissa ilmeni myös paljon seksuaaliseen häirintään liittyviä huoliajatuksia. Oppilaat ymmärtävät seksuaalista häirintää voivan tapahtua kenelle tahansa iästä ja sukupuolesta riippumatta. Lisäksi useimmat oppilaista tiedostavat seksuaalisen häirinnän olevan väärin ja vakavasti otettava ilmiö, mutta osa vastaajista esitti huolen siitä, että ilmiötä ei oteta tarpeeksi vakavasti.

Avainsanat: seksuaalisuus, seksuaalinen kehitys, seksuaalinen häirintä, seksuaaliset oikeudet

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLTÖ	3
1 JOHDANTO	5
2 LAPSEN JA NUOREN SEKSUAALISUUS	8
2.1 Seksuaalisuuden määritelmä	8
2.2 Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys	11
3 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ	15
3.1 Seksuaalisen häirinnän määritelmä	15
3.1.1 Lapsen ja nuoren kohtaama seksuaalinen häirintä	17
3.1.2 Seksuaalisen häirinnän seuraukset lapselle ja nuorelle.....	19
3.2 Seksuaaliseen häirintään puuttuminen ja ennaltaehkäisy.....	21
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	24
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
5.1 Tutkimuksen lähestymistapa	25
5.2 Tutkittavat ja tutkimuksen eteneminen.....	26
5.3 Tutkimusaineisto ja aineistonkeruu	27
5.4 Aineiston analyysi	28
5.5 Eettiset ratkaisut.....	32
6 TULOKSET	36
6.1 6.- ja 8.- luokkalaisten määritelmät seksuaaliselle häirinnälle	36
6.2 6.- ja 8.- luokkalaisten nimeämät paikat seksuaalisen häirinnän kohtaamiselle	40
6.3 6.- ja 8.- luokkalaisten ajatukset seksuaaliseen häirintään puuttumisen keinoista.....	44

6.4	6.- ja 8.- luokkalaisten huolet seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyen .	48
7	POHDINTA.....	52
7.2	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	52
7.3	Tutkimuksen luotettavuus	55
7.4	Jatkotutkimusmahdollisuudet	58
	LÄHTEET	60

1 JOHDANTO

Jokaisen lapsen oikeuksiin kuuluu koskemattomuus sekä vapaus kasvaa rauhassa ilman seksuaalisen häirinnän pelkoa tai kokemista. Suomessa velvollisuus lasten suojelulle perustuu lainsäädännön ohella ihmisoikeussopimukseen. YK:n lasten oikeuksien yleissopimus (1989) on luotu lasten erityisten tarpeiden ja edun turvaksi. Lasten ja nuorten seksuaalisen kehityksen sekä seksuaaliterveyden edistäminen kuvataan yleismaailmallisina ihmisoikeuksina. Myös World Association for Sexual Healthin (WAS) seksuaalioikeuksien julistuksessa (1999) määritellään jokaiselle ihmiselle kuuluvat seksuaalioikeudet, jotka ovat olennainen osa seksuaaliterveyttä ja hyvinvointia. WAS:n seksuaalioikeuksiin kuuluu muun muassa mahdollisuus saada turvallisia seksuaalisia kokemuksia ilman syrjintää, pakottamista ja väkivaltaa.

Seksuaalinen häirintä sen eri ilmenemismuotoineen on noussut yhteiskunnalliseen keskusteluun viime aikoina (Nieminen ym., 2022). Viimeisimmän kouluterveyskyselyn (2019) mukaan jo osa 4.-5.- luokkalaisista olivat kokeneet seksuaalista häirintää ja häirinnän kokemukset kasvoivat yläkoululaisten sekä toisen asteen oppilaiden kohdalla. Yläkouluikäisten sekä toisen asteen oppilaiden keskuudessa seksuaalista häirintää oli kokenut vähintään kerran vuoden aikana noin joka neljäs oppilaista. Alakouluikäisten oppilaiden keskuudessa seksuaalisen häirinnän kokemukset ilmenevät seksuaalisena kommentointina, viestittelynä, kuvamateriaalin näyttämisenä, ehdotteluna ja jopa kosketteluna tai siihen painostamisena. Yläkoulussa ja toisella asteella seksuaalinen häirintä ilmenee seksuaalisena ehdotteluna ja ahdisteluna.

Tutkimusaihe on tärkeä, sillä tutkimusta kaikkien peruskouluikäisten osalta ei ole vielä toteutettu laajasti ja aikaisempi tutkimus lasten ja nuorten ajatuksista seksuaalisesta häirinnästä on vähäistä. Valmiin tutkimustiedon niukkuuden vuoksi on merkityksellistä selvittää lasten ja nuorten omia ajatuksia ja saada heidän ääntään kuuluviin laadullisen tutkimuksen muodossa. Lisäksi

aihe on sellainen, jonka käsittely ei sisälly pakollisena osana luokanopettajakoulutuksen tarjoamien opintokokonaisuuksien sisältöihin.

Vaikka seksuaalista häirintää voi kohdata missä ympäristössä tahansa, ilmiöstä on tullut erityisen vaikeaa kontrolloida etenkin sosiaalisessa mediassa ja internetissä. Sosiaalisen median rajaamaton käyttö sekä puutteet seksuaalikasvatuksessa voivat antaa lapselle ja nuorelle täysin väärän käsityksen seksuaalisuudesta, mikä voi vaikuttaa vahvasti heidän seksuaaliseen käyttäytymiseensä.

Sosiaalisen median ympäristöt ovat luoneet kaikenikäisille helpomman väylän toteuttaa seksuaalista häirintää tai joutua sen kohteeksi. Boydin (2014) mukaan verkkoympäristöjen riskien ja vaarojen oli yleisesti oletettu laajenevan 2010-luvulta alkaen, nuorten arjen digitalisoitumisen myötä. SoMe ja nuoret tutkimus (2016) osoittaa yli 95 prosentin suomalaisnuorista käyttävän sosiaalisen median palveluita päivittäin. Ilmiön osalta toteutetut tutkimukset kuitenkin osoittavat, ettei verkossa tapahtuva seksuaalinen häirintä ole uusi ilmiö (Pelastakaa lapset, 2011; Fagerlund ym., 2014). Häirinnän tapahtuessa kouluajan ulkopuolella, on opettajien erittäin hankala puuttua siihen. Tämän takia myös vanhempien olisi erityisen tärkeää ottaa aihe puheeksi kotona, jotta lapset ja nuoret uskaltavat kertoa kohtaamastaan häirinnästä avoimesti ja siihen voitaisi puuttua tarpeeksi ajoissa.

Seksuaalisen häirinnän ollessa vakavasti otettava ja entistä enemmän hallitsematon ilmiö, on Suomen Oikeusministeriö säätänyt 1.1.2023 voimaan tulevan uuden seksuaalirikoslain (2022/723), jossa määritellään laajasti erilaiset rangaistavat seksuaaliset teot. Uudistuksen tarkoituksena on jokaisen henkilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden sekä henkilökohtaisen koskemattomuuden suojan vahvistaminen. Koulussa oppilaiden tulisi saada ikätason mukaista seksuaalikasvatusta, joihin YK:n koulutus-, tiede- ja kulttuurijärjestö (Unesco, 2009) on asettanut seksuaalikasvatusta koskevia tavoitteita. Niitä ovat ymmärryksen ja tiedon lisääminen, arvojen tunteiden ja asenteiden selittäminen ja selventäminen, taitojen kehittäminen ja vahvistaminen sekä riskiä vähentävän käytöksen edistäminen ja ylläpitäminen (Oinonen & Susineva, 2019).

Tässä laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksena selvittää erään eteläsuomalaisen peruskoulun 6.-luokkalaisten ja toisen koulun 8.-luokkalaisten ajatuksia seksuaalisesta häirinnästä. Tutkimuksen eettisyyden kannalta tarkoituksena ei ole selvittää oppilaan mahdollisia omia kokemuksia vaan saada näkemystä siitä, millaisia ajatuksia aihe nuorissa herättää. Tarkoituksena on selvittää, millaisena seksuaalinen häirintä nuorten mielestä näyttäytyy ja ilmenee nyky-yhteiskunnassa sekä saada mahdollisesti tärkeää tietoa siitä, mitä aiheesta olisi hyvä opettaa kouluissa lisää. Tarkoituksena on myös tarkastella, eroavatko ajatukset seksuaalisesta häirinnästä 6.- ja 8.-luokkalaisten sekä eri sukupuolten edustajien välillä.

2 LAPSEN JA NUOREN SEKSUAALISUUS

2.1 Seksuaalisuuden määritelmä

Bildjuschkinin (2015) mukaan seksuaalisuuden käsitteelle on käytössä useita eri määritelmiä. Seksuaalisuuden määrittelemisen vaihtelee ja muotoutuu käsitteenä sen mukaan, mitä aikaa eletään tai mitä erilaisia yhteiskunnallisia tilanteita tällöin vallitsee (Kontula & Meriläinen, 2006). WHO:n (2010) tämänhetkisen määritelmän mukaan seksuaalisuus on ihmisessä syntymästä kuolemaan asti mukana kulkeva ominaisuus, joka kehittyy jokaisella yksilöllä elämän eri vaiheissa ja on siinä erottamattomana osana kaikkea tekemistä ja olemista. Seksuaalisuus käsittää paljon ominaisuuksia kuten sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, mielihyvän, erotiikan sekä lisääntymisen. Myös sukupuoli-identiteetti, parisuhteet ja eri sukupuoliroolit ovat keskeinen osa oman seksuaalisuuden kokemista.

Myös Väestöliitto (2022) kuvaa seksuaalisuutta ihmisen perusominaisuutena, joka ei eroa muusta ihmisenä olemisesta. Bildjuschkin (2016) näkee henkilön voivan itse määritellä oman seksuaalisuutensa sen mukaan, millaisen merkityksen hän kokee sillä olevan oman hyvinvoinnin ja terveyden osana. Toisaalta, vaikka henkilö ei kokisi seksuaalisuuden tarkastelun olevan keskeistä oman terveytensä kannalta, on Bildjuschkinin mielestä seksuaaliterveyden huomiointi kuitenkin osa kokonaisvaltaista terveyden edistämistä. Myös ihmisen perimään kuuluva seksuaalinen vietti säätelee yksilön tahdosta riippumatta tämän käytöstä, ajatuksia sekä itseen ja muihin kohdistuvia tunteita (Huttunen, 2006). Myös Nurmen ym. (2021) mukaan seksuaalisuudelle on ominaista tunteminen sekä taito olla toisen ihmisen lähellä. Heidän mielestään yhteyden luominen muihin auttaa oman identiteetin rakentumista ja kasvua omaksi itsekseen.

Bildjuschkinin ja Ruuhilahden (2011) mukaan jokainen ihminen voi kokea seksuaalisuuden omalla tavallaan sukupuolesta, iästä, alueesta, yhteiskuntaluokasta tai siviilisäädystä riippuen. Heidän mielestään myös uskonnolla, etnisyydellä, rasismilla ja tabuilla voi olla vaikutus yksilön koettuun seksuaalisuuteen, mutta omat ihmiskäsitykset sekä arvot toimivat usein yksilön seksuaalisuuden perustana. Arvot myös vaikuttavat siihen, miten seksuaalisuus nähdään tai koetaan ja mitä asioita seksuaalisuus ylittäänsä pitää sisällään. Tunnistamalla omat arvot, voidaan siis löytää yksilön seksuaalinen identiteetti, joka ohjaa tämän toimintaa (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2011).

Seksuaalisuuden ilmenemisen muotoihin ja seksuaalisiin kokemuksiin kuuluvia ulottuvuuksia on paljon. Greenberg, Bruess ja Haffner (2009) luokittelevat seksuaalisuuden kolmeen eri ulottuvuuteen, jotka ovat biologinen, sosiokulttuurinen sekä psykologinen. Biologinen ulottuvuus pitää sisällään lisääntymisen ja syntyvyyden sääntöstelyn, seksuaalisen kiihottumisen ja reagoinnin, fysiologisen kierron ja sen muutokset sekä fyysisen ulkonäön, kasvun ja kehityksen. Sosiokulttuurinen ulottuvuus kattaa uskonnon, kulttuurin ja laillisen perinnön, informaatiovälineet, ystävät, omaiset ja naapurit sekä eettisyyden ja lait. Psykologiseen ulottuvuuteen kuuluvat henkilön kokemukset, opitut asenteet ja käyttäytyminen sekä ilmaisukyky, oma minäkuva ja kuva omasta kehosta.

Myös Bildjuschkin (2015) käsittelee seksuaalisuutta eri ulottuvuuksien kautta, mutta jakaa seksuaalisuuden neljään eri kategoriaan; fyysinen, henkinen, psyykinen ja sosiaalinen. Fyysinen ulottuvuus pitää sisällään olennaisesti kehon anatomian, biologiset erot sekä hormonit. Kaikki kehossa näkyvä ja tuntuva kuten ulkonäkö, biologia, sekä kemialliset ja fysiologiset toiminnot luovat yhdessä yksilön fyysistä olemusta (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2011). Seksuaalisuuden henkinen ulottuvuus sisältää muun muassa luovuuden, mielikuvituksen, valinnanvapauden sekä vastuullisuuden (Bildjuschkin, 2015). Henkisen ulottuvuuden kautta yksilö pohtii omaa seksuaalisuutta sekä sen merkitystä elämälle ja tekee aidosti eettisiä oman näköisiä päätöksiä omasta tahdostaan. Lisäksi henkisessä ulottuvuudessa korostuvat aito rakkaus ja kyky

nähdä erilaisuutta, jotka mahdollistavat omien arvojen löytymisen. Arvoja löydetään vaistonvaraisesti niin tietoisin kuin tiedostamattoman ajattelun kautta (Bildjuschkin & Ruuhilahti, 2011).

Ajatukset ja kokemukset ilmenevät myös seksuaalisuuden psyykkisissä ominaisuuksissa, jotka ovat sidoksissa seksuaalisuuteen liittyviin kognitioihin ja tunteisiin (Bildjuschkin, 2015). Tunteita pidetään tärkeänä osana ihmisyyttä, sillä ne ohjaavat ihmisen toimintaa ja kommunikaatiota vaistojen ja viettien lisäksi (Kokkonen ja Kinnunen, 2008). Yksilön toimintaa voivat ohjata myös kulttuuriset ja sosiaaliset normit, joiden vaikutusta seksuaalisuuden esittämiseen kuvataan seksuaalisuuden sosiaalisen ulottuvuuden kautta (Bildjuschkin, 2015). Koska seksuaalisuuteen liittyviä ulottuvuuksia on paljon, ei ihminen aina edes koe tai ilmennä niistä kaikkia. Tällaisia ulottuvuuksia ovat esimerkiksi ajatukset, fantasiat ja halut, uskomukset ja asenteet sekä käyttäytyminen, seksuaalisuuden harjoittaminen, roolit ja suhteet (WHO, 2010).

Ilmosen ja Nissisen (2006) mukaan seksuaalisuuteen sekä sukupuoliisuuteen liittyvät asenteet näkyvät selkeimmin siinä, mitä pidetään milloinkin yhteiskunnassa normaalina. Jokaisen uskonnon, kulttuurin ja yhteiskunnan lait, tavat sekä kiellot säätelevät ihmisten seksuaalista käyttäytymistä. Tietyn vaikutteen muuttuessa saattavat myös seksuaalisuutta koskevat asenteet ja normit muuttua (Huttunen, 2006). Esimerkiksi Suomessa juutalaiskristillinen perinne ja siihen liittyvät kasvatukselliset tulkinnat vaikuttavat vahvasti siihen, mikä luokitellaan poikkeavaksi tai sairaaksi (Ilmonen ja Nissinen, 2006). Kiuru ja Strömberg-Jakka tuovat yhtenä esimerkkinä esille homoseksuaalisuuden, josta keskustelu vapautui Suomessa 1960-luvulla. Kuitenkin vasta 1970-luvulla homous poistettiin rikoslaista kokonaan. Nykyisin sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus näkyy opetus- ja kasvatusalalla monin tavoin. Esimerkiksi sateenkaariperheet ja perusopetuksen piiriin kuuluvat sateenkaarinuoret ovat jo yhteiskunnassamme arkipäivää (Kouluterveyskysely 2019, THL).

2.2 Lapsen ja nuoren seksuaalinen kehitys

Kehityspsykologia osoittaa ihmisen olevan luonnostaan seksuaalinen olento, jonka seksuaalinen kehittyminen alkaa jo sikiössä sukupuolen määräytymisen yhteydessä. Lapsen seksuaaliseen kehitykseen vaikuttaa sukupuolen lisäksi vahvasti myös biologinen perimä, kasvuympäristö sekä kokemukset (Ryttyläinen & Valkama, 2010). Koska seksuaalisuus kehittyy yksilössä aina syntymästä lähtien, on se täten ihmisyypuden inhimillinen sekä erottamaton osa. Elämänsä aikana ihminen ei ole missään vaiheessa seksuaalisuutensa ulkopuolella vaan seksuaalinen kehitys jatkuu koko lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden aina kuolemaan saakka (de Graaf & Rademakers, 2006; Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 1999; O'Sullivan & Ronis, 2013; Vilkka, 2011).

Lapsuuden seksuaalisuus eroaa aikuisuuden seksuaalisuudesta, sillä siinä ei tavoitella parisuhdetta, lisääntymistä tai aikuisten välistä seksuaalista kosketusta (Apter ym., 2006). Lapsen seksuaaliseen kehitykseen liittyy paljon oppimista, kokeilua, läheisyyden opettelua, ulkoista ja sisäistä ihmettelyä sekä oman kehon tutkiskelua ja siihen tutustumista. Seksuaalisuuteen liittyen lapsi on ensin passiivisessa roolissa, mutta ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa toimiessa lapsesta tulee aktiivisempi (Koistinen ym., 2004; Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 1999; Lough & Saunders, 2001; Chrisman & Couchenour, 2002; Kosunen ym., 2003; Brummer, 2005; Cacciatore, 2006; Kallio & Jussila, 2010; WHO, 2010).

Lapsuudessa seksuaalisuutta kuvataan luonnostaan uteliaana, iloisena, ihmettelevänä sekä avoimena asenteena omaa ja toisten kehoa kohtaan (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 1999; Larsson, 2002). Lapsuuden seksuaalisuuden kuvaan kuuluu oppia ikätasoon sopivia tietoja, taitoja sekä myönteistä asennetta, joiden kautta opetellaan ottamaan omaa kehoa haltuun ja huolehtimaan siitä. Lapsuudessa opittaviin tietoihin ja taitoihin kuuluvat omien oikeuksien, normien ja turvataitojen opettelu, kosketuksen ja mielihyvän kokemuksiin tutustuminen sekä tunnetaitojen harjoittelu ja ihastuminen. Kyseisten taitojen opettelun kautta lapsi oppii, miltä oma keho tuntuu, miten se toimii ja minkä nimisiä kehonosia itsestä löytyy (WHO, 2010; Korteniemi-Poikela

& Cacciatore, 1999). Lapsuudessa yksilön seksuaalisuuteen liittyvä itsetietoisuus kehittyy (Kar, Choudhury & Singh, 2015; Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 1999).

Drury ja Bukowskin (2013) mukaan seksuaalinen kehitys integroituu muuhun kehitykseen eri tavoin eri ikävaiheissa. Vähitellen tapahtuva lapsen seksuaalinen kehitys on yhteydessä yleiseen lapsen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Lapsen on tärkeää saada elää oman ikätasonsa mukaisesti rauhassa, turvallisesti sekä omaan tahtiinsa jokaisessa seksuaalisen kehityksensä vaiheessa (Valoaho, 2013; Apter ym., 2006). Lapsuuden eri vaiheissa seksuaalisessa kehityksessä tapahtuu erilaisia asioita, joista jokaisessa opitaan oman kehitys- ja ikätason mukaisesti. Vaiheet ohjaavat seksuaalisen alueen rakentumiseen ja vahvistumiseen aikuisuutta varten (Cacciatore, 2007). Voidaan ajatella, että seksuaalista kehitystä tapahtuu kolmella eri tasolla. Järjen tasolla lapsi ymmärtää, oppii ja omaksuu tietoa monella eri tavalla. Tunnetasolla taas koetaan, ymmärretään ja opitaan erilaisista tunteista. Biologisella tasolla kehitytään oman kehitystason mukaisesti (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 1999).

Kouluiässä lapselle korostuvat oma sukupuoli sekä kulttuuri, ja lapsi alkaa kiinnostumaan muiden ikäistensä seksuaalisuudesta. Kouluikäiset lapset hakevat ikätovereiltaan sekä koulun aikuisilta hyväksyntää sekä ihailua. lapset ovat kouluiässä myös kiinnostuneita yleisesti maailmasta ja siitä, kuinka yhteiskunnassa kuuluu elää. Kouluikäinen on yleensä kiinnostunut myös ihmisen biologiasta ja anatomiasta sekä tietää yksityiskohtia niihin liittyen. Lapsi havainnoi ikätovereiden toimintaa ja matkii heitä havaittujen tietojen perusteella. Lapsi voi myös pyrkiä saamaan kokemusta oman sukupuolensa arvostamisesta sekä perheeltä että yhteisöltä (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 1999).

Lapsuuden vaiheista siirrytään vähitellen nuoruuteen ja kohti aikuisuutta murrosiän myötä (Ryttyläinen & Valkama, 2010). Murrosikäen liittyvän seksuaalisen kehittymisen ensimmäinen merkki on nuoren tietoisuus seksuaalisesta kiinnostumisesta. Lisääntyneen hormonitoiminnan myötä seksuaaliset ajatukset heräävät (Fortenberry, 2014). Murrosiän kokeminen on

yksilöllistä, mutta se tapahtuu yleensä ikävuosien 10–16 -välillä, jolloin fyysiset muutokset alkavat näkyä ensimmäisenä (Hermanson & Sajaniemi, 2018). Tyttöillä ensimmäiset murrosiän merkit fyysisen kehityksen kannalta tapahtuu yleensä 8–13 -vuotiaana, kun rinnat alkavat kasvaa. Kuukautisten alkaminen sijoittuu yleensä ikävuosien 10 ja 16 välille. Pojilla taas ensimmäisenä merkinä fyysisestä kehityksestä toimii kivisten kasvu, mikä tapahtuu yleensä ikävuosien 9 ja 14 välillä (Varimo ym., 2015).

Oman seksuaalisuuden ymmärtämistä, löytämistä ja hyväksymistä voidaan pitää yhtenä tärkeimmistä kehitystehtävistä nuoruudessa (Suvivuo, 2011; Leikko ym., 2015). Nuoren seksuaaliseen kehitykseen liittyy fyysinen, kognitiivinen, psyykinen ja emotionaalinen näkökulma. Nuoruuteen ja etenkin murrosikään liittyy jatkuvat oman kehon fyysiset muutokset, mikä saattaa aiheuttaa nuoressa hämmennystä. Kognitiivisen kehityksen näkökulma käsittää yksilön kyvyn käsitellä sekä ottaa vastaan tietoa seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen liittyen. Seksuaalisen kehityksen kannalta psyykinen ja emotionaalinen kehitys kattaa yksilön seksuaalisen identiteetin ja roolin löytämisen sekä fyysisistä kehon muutoksista heränneiden omien tunteiden säätelyn. Psyykkiseen kehitykseen liittyy myös itsensä hyväksyminen sekä yleinen henkinen kasvu (Bildjuschkin, 2015).

Seksuaaliselle kehitykselle ominaista on se, että henkinen puoli kulkee jäljessä fyysiseen puoleen verrattuna (Lehtinen & Lehtinen, 2007; Vilka, 2011). Graberin (2022) mukaan seksuaalinen kypsyys on aikaistunut viimeisen vuosikymmenen aikana muun muassa elinolojen, ravitsemuksen sekä yleisen terveyden parantumisen myötä. Seksuaalinen kehitys ei ole suoraan yhteydessä ikävuosiin, vaan kypsyminen on yksilöllistä. On myös mahdollista, että seksuaalinen kehitys pysähtyy esimerkiksi kaltoinkohtelun vaikutuksesta jopa pitkäksi aikaa (Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 2019). Nuoruusiässä seksuaalisuus kehittyy ja muovautuu ja korostuu voimakkaasti, jolloin seksuaalisuuden terve kehittyminen voi herkemmin myös häiriintyä (WHO, 2010; Korteniemi-Poikela & Cacciatore, 1999).

Sosiaaliset tekijät ja ympäristötekijät vaikuttavat merkittävästi seksuaaliseen kehittymiseen (Drury & Bukowski, 2013). Biologinen sukupuoli määrittyy sukupuolikromosomien mukaisesti, mutta sosiaalinen sukupuoli kehittyy yksilön kasvaessa yhteiskunnassa (Nummelin, 1997; Pötsönen, 1998). Prosessi lapsen ja nuoren seksuaalisessa kehityksessä on kokonaisvaltaista, johon aikuisen tuella sekä kiintymyssuhteilla on tärkeä rooli. Kaikki lapsen tai nuoren elämässä olevat aikuiset osaltaan vaikuttavat lapsen tai nuoren seksuaaliseen kehitykseen (Balter, Rhijn & Davies, 2016; Kuortti & Halonen, 2018). Seksuaalisen kehityksen tukemisessa oleellista on se, että lapsen ja nuoren elämässä olevien aikuisten asenne on avoin ja että heillä on oikeaoppista tietoa seksuaaliseen kehitykseen liittyvistä aiheista (Breuner & Mattson, 2016).

Kaikki lapset ja nuoret eivät pysty keskustelemaan seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista kotonaan vaan saattavat turvautua esimerkiksi verkkoympäristöihin. Nykyajan lapsilla ja nuorilla on seksuaalisuuteen liittyvistä asioista saatavilla lukuisasti tietoa verrattuna aikaisempiin sukupolviin sekä internetin, että muun sosiaalisen median kautta. Kuultua tietoa voidaan omaksua vanhemmilta sisaruksiltaan sekä ikätovereilta koulussa. Sosiaalisesta mediasta sekä kavereilta saatu tieto voi kuitenkin olla puutteellista ja vääristynyttä. Lapsen ja nuoren seksuaalisuudesta puhumisen ja sen käsittelyn tulee olla kehitysvaiheen mukaista ja sitä kunnioittavaa (Terho ym., 2002; Väestöliitto, 2022). Kun lapsi ja nuori saa totuudenmukaista tietoa seksuaalisesta kehityksestä sekä esimerkiksi murrosikään liittyvistä perusasioista antaa se valmiuksia lapselle kohdata omia kehitysvaiheitaan, kun ne tulevat ajankohtaiseksi (Valoaho, 2013).

3 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

3.1 Seksuaalisen häirinnän määritelmä

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus ja vapaus päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään kuuluu jokaiselle ihmiselle (Aaltonen, 2012; Miller ym., 2015). Kuitenkin seksuaalista itsemääräämisoikeutta saatetaan rikkoa monella eri tavalla. Lainsäädännön avulla seksuaaliselle häirinnälle on pyritty luomaan selkeät suuntaviivat käsitteen määrittämisen ja häirintään puuttumisen avuksi. Seksuaalinen häirintä sekä sukupuoleen perustuva häirintä lasketaan syrjinnäksi ja ovat kiellettyjä tasa-arvolaisissa (Niemi & Kainulainen, 2018).

Seksuaalinen häirintä määritellään yleisimmin ei halutuksi seksuaaliseksi huomioksi tai sopimattomaksi seksuaalisen ulottuvuuden sisältäväksi käytökseksi (O'Donohue ym., 1998; McMaster ym., 2002). Tasa-arvolaisissa (609/1986 7§) seksuaalisen häirinnän määritelmä kattaa kaiken seksuaalisen ei-toivotun käytöksen, jolla pyritään loukkaamaan toisen henkilön fyysistä tai henkistä koskemattomuutta luomalla tarkoituksenmukaisesti esimerkiksi nöyryyttävä tai ahdistava tilanne tai ilmapiiri. Digitaalisessa mediassa tapahtuva seksuaalinen häirintä voi pitää sisällään esimerkiksi seksuaalissävyytteisten kuvien, videoiden ja sivustojen jakamista tai seksuaalista kommentointia ja viestittelyä sosiaalisen median eri palveluissa (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986 7 §). Seksuaaliseksi häirinnäksi voidaan lukea joko yksittäinen tai toistuva teko (Vilkkä, 2011; Granskog ym., 2020).

Seksuaalisen häirintä voi olla sekä kohteeltaan että tavoiltaan monimuotoista ja se pitää sisällään fyysisen, sanallisen ja sanattoman häirinnän. Seksuaalista häirintää voi esiintyä monessa arkielämään liittyvässä tilanteessa ja se voi ilmentyä esimerkiksi vihjailevana käytöksenä, ilmeinä, eleinä, seksuaalissävyytteisenä ehdotteluna, toisen vartalon kommentointina, halventavana puheena tai yksityiselämästä uteluna. Seksuaalinen häirintä voi olla myös kiusaamista ja toiseen henkilöön kohdistuvaa vihamielistä toimintaa ja käyttäytymistä (Vilkkä 2011, 35; Hill & Kearl, 2011; Niemi & Kainulainen 2018;

Salmivalli, 2003; Granskog ym., 2018). Seksuaalinen häirintä voi olla myös kommentointia seksuaalikäyttäytymiseen ja sukupuolisuhteisiin liittyen ja siihen voi liittyä vallankäyttöä. Häirintä voi radikaaleimmillaan olla fyysistä koskettamista, painostamista tai pakottamista seksuaaliseen tekoon (Aaltonen 2012, s. 83–84; Granskog ym., 2020). Määrittelyssä olennaista on häirinnän kohteena olevan tulkinta tilanteesta. Tämän vuoksi on myös mahdollista, että seksuaaliseen häirintään voi syyllistyä ajattelemattomuuden seurauksena (Aaltonen, 2012).

Verkossa tapahtuva seksuaalinen häirintä voi olla hyvin monimuotoista (Nieminen ym., 2022). Sosiaalisen median käytön yleistymisen myötä on myös syntynyt uusia verkossa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän ilmiöitä kuvaavia termejä. Näistä esimerkkejä ovat sextortion ja sexting ja (Vilkkä, 2011; Pelastakaa Lapset ry, 2018). Sextortionilla tarkoitetaan seksuaalisilla kuvilla kiristämistä omien seksuaalisten halujen tyydyttämiseksi. Se voi tarkoittaa myös arkaluontoisen materiaalin levittämällä uhkailua (Tasa, 2020; Pelastakaa Lapset ry, 2021). Sexting -termillä viitataan seksuaalissävytteisten kuvien, videoiden tai viestien lähettämiseen nuorten keskuudessa. Nuoret lähettävät paljastavia kuvia usein vapaaehtoisesti sosiaalisen median eri palveluissa, mutta samalla riski kaltoinkohtelun sekä seksuaalisen häirinnän kohtaamiseen kasvaa. Jos sextingiin liittyy minkäänlaista painostusta, voidaan se lukea seksuaaliseksi häirinnäksi (Pelastakaa Lapset ry, 2018; Sørensen & Knudsenin, 2007). Nykyisin huolenaiheet kohdistuvat pääasiassa siihen, että nuoret seksualisoivat itseään internetissä. Tämä ilmenee nuorten aktiivisena esille pyrkimisellä verkossa esimerkiksi ikätovereiden keskuudessa tapahtuvan intiimin sexting-viestittelyn muodossa tai kyseenalaisten valokuvien lähettämisenä (Berriman & Thomson, 2015). Sosiaalisen median on jopa väitetty normalisoivan hyperseksuaalisuutta ja pornostuneita diskursseja nuorten ympäristössä (Ringrose, 2011).

Berrimanin ja Thomsonin (2015) mukaan uhkakuvat verkossa tapahtuvasta häirinnästä liittyvät usein aikuisten toimesta tapahtuvaan seksuaaliseen häirintään, hyväksikäyttöön tai houkutteluun. Aikuisen toimesta tapahtuva lapsen seksuaalinen häirintä voi olla esimerkiksi seksuaalisen kanssakäymisen

sanallista kuvailua, mikä lasketaan rikokseksi. Grooming on aihetta kuvaava yleistynyt termi ja se on aina aikuisten toimesta tapahtuvaa häirintää. Siihen lukeutuu esimerkiksi lapsen houkuttelu seksuaalista kanssakäymistä sisältävään tapaamiseen (Ojala, 2012). Lanningin (2018) mukaan kaikki lapset ovat omalla tavallaan haavoittuvaisia altistumaan grooming-prosessille. Grooming pitää yleensä sisällään aikuisen käyttämiä väkivallattomia tekniikoita seksuaalisen yhteyden luomiseksi lapseen sekä tämän kontrolloimiseksi. Lapsen voi olla vaikea ennalta arvata aikuisen kyseenalaisia aikeita, sillä grooming voi sisältää prosessin pitkään kestäneestä jutustelusta luottamuksen synnyttämiseksi, ja seksuaaliset teemat saattavat tulla keskusteluun mukaan vasta myöhemmin. Lapsi tai nuori voi kuitenkin kohdata tilanteita, jossa aikuinen houkuttelija siirtyy suoriin seksuaalisiin ehdotuksiin hyvinkin aikaisessa vaiheessa keskustelua (Winters ym., 2017).

Seksuaalinen häirintä voi olla myös vertaisten toimesta tapahtuvaa. Ikätovereiden keskuudessa tapahtuva seksuaalinen häirintä on maailmanlaajuinen ongelma ja sitä kohtaa monet lapset jo ennen murrosiän alkamista (Gadin, 2012; Girlguiding, 2021; McMaster ym., 2002; Murnen & Smolak, 2000). Yleisin paikka seksuaalisen häirinnän esiintymiselle ikätovereiden keskuudessa on kouluympäristö, joka on pakollinen paikka useimmille lapsille ympäri maailmaa (Young ym., 2009).

3.1.1 Lapsen ja nuoren kohtaama seksuaalinen häirintä

Seksuaalisen häirinnän kohteeksi voi joutua kuka tahansa iästä ja ympäristöstä riippumatta (Aaltonen, 2012; Lanning, 2018) ja jo peruskoulun alaluokilla olevat lapset ja nuoret kohtaavat seksuaalista häirintää (OPH, 2020). Vuonna 2019 julkaistun kouluterveyskyselyn mukaan viimeisen vuoden aikana neljä prosenttia 4.-5.-luokkalaisista olivat kokeneet seksuaalista kommentointia, viestittelyä, ehdottelua tai kuvamateriaalin näyttämistä. Kaksi prosenttia ilmoitti kokeneensa koskettamiseen painostamista tai koskettelua. Kokemusten yleisyydessä ei sukupuolten välillä ikäryhmän sisällä ei ilmennyt eroa.

Kouluterveyskyselyyn vastanneista 8.-9.-luokkalaisista tytöt sen sijaan ilmoittivat kokeneensa seksuaalista häirintää poikia enemmän. Noin joka kymmenes tyttö ilmoitti kokeneensa seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana. Pojista vastaavia kokemuksia oli alle viidellä prosentilla vastaajista.

Huolet verkossa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä ovat aiheellisia, sillä viimeisimmät terveyskyselyt osoittavat suurimman osan tyttöihin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä tapahtuvan puhelimen tai internetin välityksellä. Kouluterveyskyselyjen tulokset osoittavat myös poikiin kohdistuvan häirintää verkossa, mutta tyttöjen tuloksista poiketen sitä tapahtuu pojilla suunnilleen yhtä paljon myös verkon ulkopuolella (Ikonen & Halme 2018, s. 3; THL Kouluterveyskysely, 2019).

Verkossa ja sosiaalisessa mediassa tapahtuva häirintää kattaa suurimman osan nuorten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä (Ikonen & Halme, 2018; Pelastakaa lapset ry, 2018). Granskogin ym. (2018) mukaan 15–18 % tytöistä ja 3–6 % pojista on kohdannut verkossa seksuaalista häirintää. Vuonna 2018 tehdyn Pelastakaa lapset ry:n selvityksen mukaan yli kolmannes lapsista ja nuorista on havainnut verkossa pelkästään toisten lasten ja nuorten toimesta tapahtuvaa seksuaalista häirintää. Myös aikuisten toimesta tapahtuvaa seksuaalista häirintää on kohdannut verkossa yhdestä viidesosasta kolmasosaan suomalaisnuoria. Selvityksessä nuoret ovat vastaanottaneet itseään huomattavasti vanhemmilta aikuisilta seksuaalisesti häiritsevää materiaalia kuten kuvia ja videoita tai viestejä. Joka neljäs kertoi seksuaalissävytteisten keskustelujen liittyneen esimerkiksi sukupuolielimiin tai seksin harrastamiseen ja yli kolmasosa kertoi jonkun pyytäneen lähettämään itsestään alastomia tai vähäpukeisia kuvia verkossa. Vastaukset osoittavat tytöiltä kysyttävän vähäpukeisia kuvia huomattavasti poikia enemmän, mutta vain harva kertoo julkaisseen tai lähettäneensä kuvia itsestään. Osa nuorista on myös esiintynyt vähäpukeisena web-kamerassa (Pelastakaa Lapset ry, 2011).

Pelastakaa Lapset selvityksen (2018) tulosten mukaan seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen mielletään lasten ja nuorten mukaan yleensä vitsailuna, mutta kuitenkin merkittävä osa kokee teot loukkaavina. Tulosten

mukaan myös lasten ja nuorten asenteiden ja toiminnan välillä on huomattava ristiriita. He ovat tietoisia, että alastonkuvia ei saa jakaa verkossa eteenpäin, mutta kuitenkin noin kolmannes lapsista ja nuorista oli saanut toiselta ikäiseltään alastonkuvia ja videoita tai nähnyt muuta seksuaalissävyytteistä materiaalia ryhmächatissa. Vastanneista pojista noin 30 % ja tytöistä noin 20 % kokivat alastonkuvien tai -videoiden pyytämisen omalta seurustelukumppanilta hyväksyttävänä. Lukioikäisistä tytöistä lähes puolet ja pojista yli puolet pitivät seksuaalisten kuvien lähettämistä hyväksyttävänä.

3.1.2 Seksuaalisen häirinnän seuraukset lapselle ja nuorelle

Granskogin ym. (2020) mukaan seksuaalinen häirintä rikkoo ihmisen perusoikeutta turvallisuuteen, koskemattomuuteen sekä vapauteen ja täten aiheuttaa lasten ja nuorten kehitykselle monia negatiivisia seurauksia. Seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutuminen voi vaikuttaa nuoren jokapäiväiseen elämään liittyviin asioihin ja vaikutuksia voi ilmetä esimerkiksi käyttäytymiseen, opiskeluun tai keskittymiskykyyn liittyen. Seuraukset voivat olla fyysisiä ja niihin voi lukeutua unettomuutta, päänsärkyä, huonovointisuutta sekä päihteiden käytön lisääntymistä. Seksuaalista häirintää kokenut nuori saattaa myös eristäytyä muiden seurasta. Häirintä voi vaikuttaa myös kouluyhteisön jäseniin ja esimerkiksi koulun ilmapiiriin (Aaltonen, 2012; Sisäasiainministeriö; 2012). Häirintää kokenut voi myös kärsiä pelosta ja hämmennyksestä sekä saattaa etäännyä omasta perheestään (Whittle ym., 2014). Lapselle tai nuorelle voi häirinnän kokemisesta seurata myös erilaisia pitkälle ulottuvia tunne-elämän ongelmia (Sagrestanoet ym., 2019; Skoog & Kapetanovic, 2011, 2022).

Myös verkossa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän on todettu vaikuttavan negatiivisesti lasten ja nuorten kehitykseen sekä psyykkiseen hyvinvointiin monin tavoin. Seksuaalisesta häirinnästä voi seurata traumaoireita ja masennusta ja yleisen kehityksen ohella seksuaalisen häirinnän kokeminen voi vaikuttaa lapsen ja nuoren seksuaaliseen kehitykseen negatiivisesti (Leonard,

2010; Mitchell ym., 2011; Say ym., 2015; Vilkka, 2011). Lapsi tai nuori saattaa myös kokea syyllisyyttä verkossa kohtaamastaan häirinnästä, koska saattaa ajatella itse olevansa aktiivinen (Pelastakaa Lapset, 2012). Kaltiala-Heinon ym., (2018) mukaan traumaattisena kokemuksena koettu seksuaalinen häirintä voi altistaa lapsen tai nuoren seksuaaliselle riskikäytökselle. Lapsuudessa tai nuoruudessa häirintää kokeneesta saattaa myös itsestään tulla tulevaisuudessa häiritsijä, mikäli tämän oppi normaalista kanssakäymisestä on häiriintynyt (Vilkka, 2011; Hill & Kearl 2011).

Seksuaalisen häirinnän kohtaaminen voi aiheuttaa lapsissa ja nuorissa ristiriitaisia tunteita. Häiritsijä saattaa esimerkiksi olla uhrille entuudestaan tuttu henkilö, johon hänellä on jonkinlainen kiintymyssuhde ja jonka kanssa hän on tekemisissä säännöllisesti. Häirintä voi myös tapahtua sellaisessa ympäristössä, missä häirintää kohdannut käy usein, kuten koulu tai harrastuspaikka. Tällaisissa tilanteissa lapsen ja nuoren kokema pelko tai häpeä voi olla voimakkaampaa ja siihen voi liittyä paljon hämmennyksen tunteita (Markkanen, 2018). Ristiriitaisia tunteita voi herätä myös esimerkiksi grooming-tapauksissa, joissa lapset tai nuoret voivat olla otettuja saamistaan kommentteista sekä kehuista ja joissa tekijää on pidetty pääosin ystävällisenä ja luotettavana (Pelastakaa Lapset ry, 2021).

Seksuaalisen häirinnän kokemiseen suhtautuminen voi olla hyvin yksilöllistä eikä tapahtunut häirintä herätä kaikissa samanlaisia tunteita. Esplagen ym. (2016) mukaan jopa puolet seksuaalista häirintää kokeneista ei reagoi tapahtuneeseen näkyvällä tavalla tai koe aiheeseen liittyvän suurempia tunteita. Korhosen ja Kuusen (2003) mukaan häirinnän seuraukset eivät kuitenkaan välttämättä näy heti vaan voivat ilmetä vasta vuosien päästä. Koettu seksuaalinen häirintä voi vaikuttaa merkittävästi yksilön itsetuntoon, muihin luottamiseen, mahdollisiin parisuhteisiin sekä seksuaalisuuteen. Nuorena koettu seksuaalinen häirintä voi aiheuttaa vielä aikuisenakin riittämättömyyden tunnetta ja katkeruutta.

Lahtisen ym. (2018) mukaan lapsen tai nuoren kokema häirintä ei aina päädy aikuisten tietoon esimerkiksi siksi, että tapahtunutta ei pidetä vakavana.

Myös häpeän tai pelon tuntemisen takia seksuaalista häirintää kokenut lapsi tai nuori ei välttämättä kerro aikuiselle tapahtuneesta. Häirintää kokenut saattaa myös ajatella, että asiasta kertomisesta ei olisi apua (Aaltonen, 2006; Fagerlund ym., 2014; Pelastakaa Lapset ry, 2021). Lapset ja nuoret saattavat jättää kertomatta tapahtuneesta aikuiselle myös siitä syystä, että he kokevat haluavansa selvittää itse seksuaaliseen häirintään liittyvän tapahtuman (Pelastakaa Lapset ry, 2021).

3.2 Seksuaaliseen häirintään puuttuminen ja ennaltaehkäisy

Perusopetuslain (628/1998, 29 §) mukaan jokaisella oppilaalla koulussa on oikeus opiskella turvallisessa ympäristössä. Turvallinen ympäristö koostuu sekä fyysisistä, psyykkisistä että sosiaalisista tekijöistä. Turvallisuuden takaamiseksi jokaisen kouluyhteisön jäsenen tulisi tunnistaa seksuaalisen häirinnän ilmiö ja esiintymismuodot sekä puuttua välittömästi siihen liittyviin tilanteisiin (Granskog ym., 2020). Lapsiin ja nuoriin kohdistuva seksuaalinen häirintä saatetaan kuitenkin usein kokea epämukavaksi aiheeksi ja siihen puuttuminen vaikeaksi. Tämä on yksi keskeisimmistä haasteista seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä (Pelastakaa Lapset ry, 2018). Suomen lainsäädäntö velvoittaa oppilaitoksia seksuaaliseen häirintään puuttumiseen ja sen ennaltaehkäisemiseen. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa kouluilta vaaditaan laadittavaksi oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin perustuva oppilashuoltosuunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta sekä häirinnältä (OPH 2020; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, 2013/1287 13 §).

Uusi seksuaalirikoslaki (Oikeusministeriö, 2023) määrittää kaikki ne seksuaalisesti loukkaavat teot, jotka luetaan rikokseksi. Näitä ovat muun muassa seksuaalinen kajoaminen, ahdistelu sekä seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen. Seksuaaliseen kajoamisen rangaistaviin tekoihin kuuluvat seksuaalisesti ei-toivotut teot kuten toisen koskettaminen seksuaalisesti merkityksellisiin ruumiinosiin vastoin tämän tahtoa ja itsemääräämisoikeutta

sekä toisen henkilön sukupuolielinten tai -yhteyden kuvaaminen. Koskettelua voi olla esimerkiksi toisen henkilön puristelu, taputtelu tai sively ja ne ovat olleet rangaistavia tekoja jo aikaisemmassa laissa. Lakiuudistuksessa seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun rangaistaviksi toteutustavoiksi lasketaan myös vakava sanallinen seksuaalinen häirintä, seksuaalisen viestin tai kuvan lähettäminen, esittäminen tai ottaminen ja itsensä tai toisen seksuaalisen ruumiinosan paljastaminen. Myös toisen henkilön ei-toivottu seuraaminen seksuaalisin ehdotuksin on rangaistavaa.

Kaikilla lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla kuuluisi olla taitoja ja tietoa lasten turvallisen kehityksen turvaamiseksi ja seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi sekä siihen puuttumisen tueksi. Näitä ovat esimerkiksi lapsen kanssa puhuminen luontevasti ilman häpeää tai lapsen kehitykseen, kehoon tai sen toimintaan liittyviä tabuja. Tärkeä taito on myös tunnistaa ja olla tietoinen lapsen seksuaalisesta kehityksestä ja käytöksestä, niiden ohjaaminen ja erottaminen huolestuttavasta käyttäytymisestä. Ennaltaehkäisyn kannalta seksuaalisuuteen tai sukupuoleen liittyvään lapsen kokemaan häirintään tai kiusaamiseen on suhtauduttava tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistavasti, ennakkoluulottomasti ja lasta leimaamatta. Lapsen seksuaalisen oireilun huomaaminen, lapsen ohjaaminen oikean avun piiriin sekä ilmoitusvelvollisuus ovat oleellisia asioita seksuaaliseen häirintään puuttumisessa. Kaikista tärkeintä seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemisen kannalta on se, että lapsi ja nuori on tietoinen itsensä suojelemisen keinoista ja omista oikeuksistaan olla turvassa. On tärkeää, että lapsille opetetaan turvataitoja jo nuoresta iästä lähtien. Ennaltaehkäisyssä tarvitaan yhteistyötä sekä kodin ja koulun että eri järjestöjen palveluiden ja sosiaali- ja terveystoimen välillä (Malja & October, 2022).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2019) mukaan seksuaalikasvatuksella on merkittävä rooli seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemisessä sekä seksuaalisen hyvinvoinnin edistämisessä. Seksuaalikasvatusta tulisi toteuttaa oppilaitoksissa ja jokaisella lapsella ja nuorella on siihen oikeus. Seksuaalikasvatuksen tulisi olla ikätasoon soveltuvaa (THL, 2019). Oppilaitosten lisäksi seksuaalikasvatuksen tarjoaminen epävirallisesti kodeissa on tärkeää.

Lasten ja nuorten verkossa selviytymisen tueksi on myös kehitetty aikuislähtöinen turvataitokasvatus, joka sisältyy sekä esi- että perusopetuksen opetussuunnitelmien (2014) perusteisiin. Turvataitokasvatuksen tavoitteena on tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä, lisätä tietoa seksuaalioikeuksista ja vahvistaa voimavaroja (Aaltonen, 2012). Turvataitokasvatuksessa opetellaan käytännönläheisiä ja konkreettisia taitoja, jotka auttavat lapsia ja nuoria tunnistamaan erilaisia vaaratilanteita ja toimimaan niitä kohdatessa (Kalland ym., 2019). Lasten ja nuorten on tärkeä oppia, millaista on tehokas seksuaalisen häirinnän torjuminen. Jos lapsi tai nuori kohtaa seksuaalista häirintää, hänellä on oikeus käskää häiritsijää lopettamaan häiritsevä käytös tai toiminta sekä poistumaan paikalta (Aaltonen, 2012; Brusila ym., 2009; Hill & Kearl, 2011). Turvataitokasvatuksessa ydinasiana pidetään yleensä sitä, että lapsi tai nuori osaa sanoa ei, poistua vaarallisesta tilanteesta ja kertoa siitä jollekin luotettavalle aikuiselle (Lajunen ym., 2012). Turvataitojen harjoittelun voidaan ajatella sisältyvän seksuaalikasvatuksen osaksi. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on suojella ja tukea lapsen ja nuoren ikätasoista seksuaalisuuden kehitystä sekä opettaa tärkeitä seksuaalisuuteen liittyviä tietoja ja taitoja turvallisuuden edistämiseksi (WHO, 2010, s. 19).

On tärkeää, että lapsia ja nuoria opetetaan ja kannustetaan itsensä ja muiden suojelemisesta kaltoinkohtelua vastaan (Brusila ym., 2009). Turvataitokasvatuksen avulla omien voimavarojen vahvistuminen auttaa lasta uskomaan ja luottamaan omiin kykyihinsä. Itseensä luottaminen vähentää kynnystä puolustaa itseään ja häirinnän kohteeksi joutumisen riski pienenee. Se myös auttaa lasta ja nuorta tuntemaan itsensä puolustamisen ja huolenpidon arvoiseksi, jolloin kaltoinkohtelun vastustaminen on helpompaa (Aaltonen, 2012).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia ajatuksia 6.- ja 8.-luokkalaisilla oppilailla on seksuaalisesta häirinnästä. Eettisyyden takaamiseksi oppilaiden omakohtaisia kokemuksia ei selvitetä tutkimuksessa. Aineistonkeruumenetelmänä käytetään esseekirjoitusta. Tarkoituksena on tarkastella 6. - ja 8. - luokkalaisia oppilaita ja selvittää, onko näiden ikäryhmien välillä havaittavissa eroavaisuuksia. Tutkimuksessa on myös tarkoituksena tarkastella eri sukupuolten välisiä mahdollisia eroja.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten 6.- ja 8.- luokkalaiset määrittelevät seksuaalisen häirinnän?
2. Missä 6.- ja 8.- luokkalaisten mielestä voi kohdata seksuaalista häirintää?
3. Mitä 6.- ja 8.- luokkalaisten mielestä tulisi tehdä seksuaalista häirintää kohdatessa?
4. Mitä huolia 6.- ja 8.- luokkalaisilla on seksuaaliseen häirintään liittyen?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuksen lähestymistapa

Pattonin (2002) mukaan laadullista tutkimustapaa käytetään ihmisten käsitysten ja kokemusten tarkasteluun. Kyseinen tutkimusmenetelmä mahdollistaa tutkijoille ilmiön tarkastelua monipuolisesti ja useasta eri näkökulmasta sekä mahdollistaa tietyssä muodossa olevien kysymysten esittämisen (Alasuutari, 2012). Laadulliset tutkimukset pyrkivät tilastollisen yleistämisen sijaan keskittymään ilmiön tai tapahtuman kuvaamiseen, tietyn toiminnan ymmärtämiseen tai teoreettisen tulkinnan antamiseen kyseisestä ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Laadullista tutkimusotetta käytetään silloin, kun kiinnostuksen kohteena ovat enemmän tapahtumien yksityiskohtaiset rakenteet kuin niiden yleisin jakaantuminen (Metsämuuronen, 2003). Tutkimuksen kohteena laadullisessa tutkimuksessa ovat yleensä ihminen ja hänen ajatusmaailmansa (Varto, 1996). Todellisen elämän kokonaisvaltainen ymmärtäminen on tutkimuksen lähtökohta, johon pyritään pääsemään tarkastelemalla totuutta niin läheltä kuin mahdollista (Hirsjärvi ym., 2015 & Metsämuuronen, 2003). Tähän tutkimukseen sopi parhaiten laadullinen tutkimusote, sillä sen nähtiin antavan selkeimmin vastaus tutkimustehtävään.

Tiedonkeruussa tutkittavina suositaan ihmisiä, sillä tarkoituksena on kuvata ihmisten omia näkemyksiä sekä oikeaa elämää. Laadullisessa tutkimuksessa ei lähdetä liikkeelle teoriasta tai hypoteesien testaamisesta, vaan lähtökohtana on aineiston tarkastelu. Kohdejoukko on valittu tutkimuksessa tarkasti ja jokaista tapausta käsitellään ainutkertaisena. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien omat näkökulmat ja ajatukset pääsevät esiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2015; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Laadullisessa tutkimuksessa pyritään muodostamaan teoria, josta voisi tehdä yleistyksiä muiden ilmiöiden selittämiseksi tai ymmärtämiseksi. Ilmiöitä koskevia yleistyksiä tehdessä tulee kuitenkin aina huomioida jokaisen laadullisen

tutkimuskohteen ainutkertaisuus (Varto, 1996). Laadullisen tutkimuksen tutkimusprosessissa näkyvät pitkälti tutkijan omat tulkinnat, intuitio, järkeilykyky sekä valmiudet yhdistellä ja luokitella.

5.2 Tutkittavat ja tutkimuksen eteneminen

Tutkimus alkoi suunnitteluvaiheella, johon kuului alustavan tutkimussuunnitelman laatiminen. Tutkimussuunnitelma toimi tutkimuksen etenemistä ohjaavana tekijänä sen eri vaiheissa vaiheessa. Ilmiön tutkimiseen liittyvät eettiset kysymykset muokkasivat ja kehittivät tutkimussuunnitelmaa sekä tutkimuskysymyksiä. Myös tutkimuksen rakenteelliset muutokset syntyivät tutkimussuunnitelman muokkaamisen ja eettisyyden pohtimisen seurauksena. Esimerkiksi aineistonkeruumenetelmäksi valikoitunut esseen kirjoittaminen ei ollut lähtökohtainen menetelmä, vaan aluksi 6.- ja 8.-luokkalaisten ajatuksia oli tarkoitus tutkia case-tapausten kautta. Esseekirjoitelma antaa kuitenkin vapaamman tavan kertoa omista ajatuksista, kuin ennalta määritetyt caset. Lisäksi esseen kirjoittaminen antaa tutkimukseen osallistuvalla mahdollisuuden kirjoittaa aiheesta oman tietämyksen ja osaamisen mukaan ilman, että caseistä tulisi ilmi jotain, mistä oppilas ei ole vielä valmis tietämään. Tutkimussuunnitelmaan palaaminen tutkimusprosessin eri vaiheissa on hyvin tyypillistä laadullisen tutkimuksen aikana, sillä tutkimussuunnitelma usein muotoutuu suunnitelmien sekä olosuhteiden muutosten mukaan (Hirsjärvi ym., 2015; Eskola & Suoranta, 1998).

Tutkimuksen kohteena olivat 6.- ja 8.-luokkalaiset oppilaat. Tutkimukseen osallistui yksi 6.- luokka ja yksi 8.- luokka kahdesta eri eteläsuomalaisesta peruskoulusta. Tutkimukseen osallistui yhteensä 34 oppilasta, joista 17 oppilasta oli 6.- luokalta ja 17 oppilasta 8.- luokalta. Kuudesluokkalaisista kaikki esseen kirjoittaneet kertoivat koetun sukupuolensa. Tutkimukseen osallistui 6.- luokalta 7 tyttöä ja 10 poikaa. Muunsukupuolisia ei ollut kuudesluokkalaisissa vastaajissa. 8.- luokalta tutkimukseen osallistui 3 tyttöä, 11 poikaa ja 1 muunsukupuolinen. Kaksi 8.- luokan oppilasta eivät ilmoittaneet koettua

sukupuoltaan selkeästi esseevastauksessa. Kun tehdään laadullista tutkimusta, on tavallista, että tutkittavien otanta tapahtuu harkinnanmukaisesti (Eskola & Suoranta, 1998). Tutkimukseen valikoituivat kyseiset ikäluokat sillä perusteella, että tutkittaville olisi kehittynyt mahdollisimman hyvä taito ilmaista omia ajatuksiaan kirjallisesti. Tarkoituksena oli myös valita ikäluokat sekä ylä- ja alakoulusta, jotta mahdolliset seksuaaliseen häirintään liittyvän tietämyksen erot voisivat tulla vastauksissa näkyviin. Ikäluokkien välisten erojen lisäksi tarkastellaan myös sukupuolten välisiä mahdollisia eroja.

5.3 Tutkimusaineisto ja aineistonkeruu

Tutkimusaineisto kerättiin marraskuussa 2022. Aineisto kerättiin 6.- ja 8.-luokkalaisilta oppilailta tietokoneella kirjoitettuina esseevastauksina. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineistoa voidaan kerätä kirjallisesti. Kirjallinen materiaali voidaan jakaa kahteen ryhmään, joita ovat yksityiset dokumentit sekä joukkotiedotuksen tuotteet. Essee kuuluu päiväkirjojen, muistelmien, kirjeiden sekä puheen ohella yksityisiin dokumentteihin. Kun aineistonkeruumenetelmänä käytetään yksityisiä dokumentteja oletuksena on se, että kirjoittaja pystyy mahdollisimman hyvin ilmaisemaan itseään kirjallisesti. Näin ollen kirjoittajan ikä ja kirjoitustaidot saattavat nousta kynnyskysymyksiksi.

Kirjoitelmien käyttö aineistonkeruumenetelmänä on yleistynyt laadullisen tutkimuksen myötä, sillä itse kirjoitetuissa ja tuotetuissa teksteissä tutkijat pyrkivät ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman syvällisesti (Hirsjärvi ym., 2015). Tärkeää hyvän kirjallisen tutkimusaineiston syntymisen kannalta on hyvä ohjeistus sekä kirjoitustilanne. Tutkijoiden on mahdollista ohjalla vastaajien ajatuksia kirjoitustilanteessa esimerkiksi apukysymysten avulla (Aarnos, 2007). Tässä tutkimuksessa kaikille oppilaille oli määritelty sama esseetsikko ja heillä oli käytössään kirjoittamista helpottavia apukysymyksiä. Kyseistä aineistonkeruumenetelmää käyttämällä pyrimme saamaan oppilaiden omat ajatukset esille oppilaan oman äänen kautta. Aineistonkeruussa käytetyn

esseen kaikille yhteinen otsikko oli "Ajatuksia seksuaalisesta häirinnästä". Koska otsikko kattaa alleen hyvin laajan alueen ilmiöstä, tutkimukseen osallistuville oppilaille tarjottiin kirjoittamista helpottavia apukysymyksiä. Apukysymykset luotiin auttamaan esseen kirjoittamista, mutta niitä ei ollut pakko hyödyntää. Tehtävästä luotiin oppilaille selkeä kirjallinen ohjeistus. Oppilaille oli varattu esseen kirjoittamiseen aikaa yhden oppitunnin verran ja se kirjoitettiin tietokoneella.

5.4 Aineiston analyysi

Aineistosta tehtiin sisällönanalyysi tammikuussa 2023. Laadullisen sisällönanalyysin piirteisiin kuuluu aineistolähtöisyys, jolloin tarkastelun keskiössä ovat asiat, aiheet ja teemat, joista tutkittavat kertovat. Vastausten kielellisen asun sijaan huomiota kiinnitetään itse aineiston sisältöön, josta pyritään esimerkiksi löytämään eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia tutkittavien ryhmien väliltä (Vuori, 2021). Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tutkittavasta ilmiöstä voidaan saada selkeä kuva laadullisen sisällönanalyysin avulla. Tämän toteuttaminen vaatii aineiston järjestämistä ja tiivistämistä sellaiseen muotoon, että aineiston sisältämä informaatio ei katoa. Näin aineisto säilyttää realistisen näkemyksen tutkittavasta ilmiöstä. Myös teorian pohjalta tehdyt metodologiset sitoumukset ohjaavat aineiston analyysia. Analyysin tarkoituksena on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tulkinta (Hirsjärvi ym., 2015; Tuomi ja Sarajärvi, 2018).

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on aineiston tarkastelu (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Keskeistä laadullisessa aineistolähtöisessä analyysissä on se, että teoriaan pohjautuvat analysoitavat yksiköt muodostetaan aineiston pohjalta vasta tarkastelun jälkeen. Näin ollen yksiköistä luotuun teoreettiseen näkökulmaan eivät pääse vaikuttamaan aikaisemmat havainnot, teorit tai tiedot (Kaimola, 2005). Tässä tutkimuksessa analyysin ensimmäisessä vaiheessa lähdettiin liikkeelle siitä, että aineisto luettiin tarkasti läpi useaan

kertaan. Aineistosta nousi selkeästi esiin samanlaisia teemoja ja oppilaiden ajatuksia, joista muodostui myöhemmin erilaisia luokkia.

Tarkastelun jälkeistä vaihetta kutsutaan redusoinniksi. Redusoinnissa aineisto pelkistetään, eli tiivistetään ja pilkotaan pienempiin sekä selkeämpiin osiin. Aineistosta karsitaan pois kaikki tutkimuksen ja aineiston analysoinnin kannalta epäolennaiset asiat ja etsitään ilmaisuja, jotka kuvaavat tutkimustehtäviä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Redusointivaiheessa aineistosta karsittiin kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen tieto, kuten esimerkiksi aiheeseen liittymättömät oppilaiden tarinat. Aineistosta etsittiin tutkimustehtävän kannalta tärkeitä samaa tarkoittavia ilmauksia. Oppilaiden esseistä ilmenneet ajatukset muokkasivat lopullisia tutkimuskysymyksiä.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä redusoinnista seuraava vaihe on ryhmittely eli klusterointi. Klusteroinnissa aineistosta koodatuista alkuperäisilmauksista etsitään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistellään luokiksi ja jälleen alaluokiksi, jotka nimetään sisältöjä kuvaaviksi. Lisäksi ryhmittelyvaiheessa luodaan tutkittavasta ilmiöstä alustavia kuvauksia. Ryhmittelystä seuraava vaihe on abstrahointi, johon kuuluu myös aineiston klusterointi. Abstrahoinnissa erotetaan kaikki tutkimukselle olennainen informaatio ja muodostetaan kielellisistä ilmauksista teoreettisia käsitteitä. Abstrahointivaihe jatkuu niin kauan, kun luokittelujen yhdisteleminen on mahdollista (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä analyysivaiheessa tutkimusaineistoa käytiin läpi yksityiskohtaisesti jokaisen tutkimuskysymyksen osalta. Jokaisen tutkimuskysymyksen kohdalla aineistosta muodostettiin luokkia, joiden muodostumista kuvataan alla.

Tutkimuksen tuloksista muodostettiin tutkimuskysymysten mukaisesti neljä taulukkoa, joista käy ilmi analyysin eri vaiheet. Taulukot ovat näkyvillä tutkimuksen tulososiossa. Jokaiseen taulukkoon on eritelty sekä 6.- ja 8.-luokkalaisten esseistä nostettujen mainintojen määrät, että mainintojen määrät sukupuolen mukaisesti kummallakin luokka-asteella. Jokaisessa taulukossa eri sukupuolille on annettu tunnus T, P, M tai E. (T= tyttö, P=poika, M=muu, E= en halua kertoa). Koska kahdeksasluokkalaissa vastaajissa kaksi oppilasta ei ollut

maininnut koettua sukupuolta, kuvataan heitä taulukoissa 8. -luokan sarakkeessa tunnuksella "E". Kaikki kuudesluokkalaiset olivat ilmaisseet koetun sukupuolen esseevastauksessa, joten tunnusta "E" ei ole käytetty taulukossa 6.-luokkalaisten sarakkeissa. Maininnat on ilmaistu taulukoissa mainintojen määrän mukaisesti niin, että kunkin yläluokan sisällä eniten mainintoja saanut alaluokka on taulukossa ensimmäisenä.

Taulukko 1 (kts. s. 36) kuvaa 6.- ja 8. -luokkalaisten tapoja määritellä seksuaalisen häirinnän käsite. Oppilaiden käsityksiä seksuaalisen häirinnän ilmenemismuodoista jaettiin alaluokkiin, yläluokkiin, pääluokkiin sekä yhdistävään luokkaan. Seksuaalisen häirinnän käsitteen määrittelyä ei suoraan pyydetty oppilaalta, mutta vapaamuotoisen esseen kirjoittamista tukemaan oli kuitenkin annettu apulause "seksuaalinen häirintä tarkoittaa...". Tämän takia lähes kaikki esseen kirjoittaneista oppilaista ovat määritelleet seksuaalisen häirinnän esseessään. Oppilaiden määritelmistä kerättiin, yhdisteltiin ja taulukoitiin kaikki seksuaalista häirintää kuvaavat termit ja ne kirjattiin ylös mainintojen määrän mukaan. Alaluokiksi muodostuivat kaikki tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden mainitsemat seksuaalisen häirinnän muodot. Alaluokat muodostuivat niin, että esimerkiksi luokkaan "koskeminen" on laskettu kaikkien niiden oppilaiden kommentit, jotka määrittelivät seksuaalisen häirinnän yhdeksi sanattomaksi ilmenemismuodoksi toiseen henkilöön kohdistuvan sopimattoman koskemisen. "Koskeminen" alaluokkaan on sisällytetty kaikki vastaukset, joissa puhuttiin toiseen koskemisestä tai koskettelusta.

Alaluokista muodostettiin yläluokkia seksuaalisen häirinnän eri muotojen yhdistävien tekijöiden mukaisesti. Yläluokat muodostuivat esimerkiksi sen mukaan, onko seksuaalinen häirintä erilaisten sopimattomien materiaalien näyttämistä, sanallista ja sanatonta häirintää tai sosiaalisen median kautta välitettyä seksuaalista häirintää. Pääluokat muodostettiin sen mukaan, onko häirintä internetissä vai kasvotusten tapahtuvaa. Yhdistäväksi tekijäksi nimettiin seksuaalisen häirinnän ilmenemismuoto, mikä annettiin myös ensimmäisen taulukon otsikoksi.

Toisena analyysin kohteena olivat 6.- ja 8.- luokkalaisten näkemykset siitä, missä paikoissa seksuaalista häirintää voi kohdata. Esseen kirjoittamisessa toisena oppilaille annettuna apulauseena oli "Seksuaalista häirintää voi kohdata...", jonka johdosta moni oppilas oli käsitellyt aihetta esseessään. 6.- ja 8.- luokkalaisten ajatuksia seksuaalisen häirinnän ilmenemispaikoista kuvataan taulukossa 2 (kts. s. 40). Alaluokat muodostuivat kaikista oppilaiden mainitsemista paikoista, joissa voi kohdata seksuaalista häirintää. Esimerkiksi alaluokkaan "koulu" laskettiin kaikki oppilaiden esseissä ilmenneet maininnat koulussa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä. Yläluokat muodostettiin kuvaamaan sitä, onko häirintä lähipiirin sisällä-, yksityisissä paikoissa-, yleisillä paikoilla- vai sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa. Esimerkiksi yläluokkaan "sosiaalinen media" sisällytettiin alaluokat erilaisista sosiaalisen median palveluista ja sovelluksista. Pääluokat muodostuivat sen mukaisesti, onko seksuaalisen häirinnän paikka fyysinen ympäristö vai verkkoympäristö. Yhdistäväksi tekijäksi nimettiin paikat, joissa voi kohdata seksuaalista häirintää.

Kolmantena analyysin kohteena taulukossa 3 (kts. s. 44) kuvataan 6.- ja 8.- luokkalaisten ajatuksia siitä, mitä tulisi tehdä, jos kohtaa seksuaalista häirintää. Esseen kirjoittamista helpottavaksi apulauseeksi oli annettu "Jos näen tai kohtaan häirintää, minun tulisi...", jonka vuoksi useat esseen kirjoittaneista oppilaista oli ilmaissut ajatuksensa aiheesta. Taulukossa 3 on ilmaistu alaluokkina kaikki oppilaiden mainitsemat keinot seksuaaliseen häirintään puuttumisesta luokka-asteen mukaisesti. Alaluokat syntyivät kaikista oppilaiden mainitsemista puuttumisen keinoista niin, että esimerkiksi alaluokkaan "luotettavalle aikuiselle kertominen" on sisällytetty kaikki oppilaan maininnat häirinnästä kertomisesta aikuiselle. Taulukossa 3 vastaukset on ilmaistu niin, että kunkin luokka-asteen kohdalla ylimpänä taulukossa on eniten mainintoja saanut puuttumisen keino. Taulukossa on myös ilmaistu mainintojen määrien jakautuminen eri sukupuolten välillä. Yhdistäväksi tekijäksi nimettiin 6.- ja 8.- luokkalaisten keinot puuttua seksuaaliseen häirintään, joka annettiin myös 3. taulukon otsikoksi.

Kolmen ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksista nousi yhdistäväksi teemaksi oppilaiden huoli seksuaalisesta häirinnästä. Koska oppilaiden esseissä ilmenneitä huoliajatuksia oli määrällisesti paljon, koettiin neljännen tutkimuskysymyksen muodostaminen merkitykselliseksi. Neljäntenä analyysin kohteena olivat 6.- ja 8.- luokkalaisten oppilaiden esseevastauksista ilmenneet seksuaaliseen häirintään liittyvät huolet, joita kuvataan taulukossa 4 (kts. s. 48). Esseiden kirjoittamista helpottavissa apulauseissa ei ollut mainintaa liittyen oppilaiden huoliin vaan huolet on poimittu oppilaiden esseistä. Huolet olivat siis oppilaiden itse esiin tuomia ajatuksia. Neljännen tutkimuskysymyksen kohdalla analyysin ensimmäisessä vaiheessa oppilaiden esseistä poimittiin kaikki ilmaukset, joissa oli esitetty jonkinlaista huolta seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyen. Aineistosta nousseita oppilaiden huolia teemoiteltiin ja samaan aiheeseen viittaavia mainintoja yhdisteltiin. Taulukossa 4 on esitelty oppilaiden huolenaiheita niin, että esimerkiksi kohtaan ”seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyvät negatiiviset tunteet” on sisällytetty kaikki sellaiset maininnat, joissa oppilaat kuvailivat ilmiötä esimerkiksi erilaisilla negatiivisilla adjektiiveilla kuten hirveä ja kauhea. Kohtaan ”ahdistavien tilanteiden tiedostaminen” oli sisällytetty 6.- ja 8.- luokkalaisten oppilaiden esseissä ilmenneitä kuvailuja jostain seksuaaliseen häirintään liittyvästä tilanteesta. Huolenaiheet itsessään tuovat ilmi oleellisen tiedon tutkimuskysymykseen liittyen. Taulukossa 4 on eritelty oppilaiden esseistä ilmenneitä huolenaiheita niin, että 6.- ja 8.- luokkalaisten vastaukset ovat omissa sarakkeissaan ja taulukossa on ilmaistu vastausten määrät eri sukupuolten välillä. Eniten mainintoja saaneet huolenaiheet ovat taulukossa ylimpänä ja taulukko etenee järjestyksessä.

5.5 Eettiset ratkaisut

Koko tutkimusprosessin ajan tutkijoiden tulee huolehtia tutkimuksen eettisyydestä, mikä näkyy tutkimuksen eri vaiheissa erilaisina valintoina ja päätöksinä. Eettisiä kysymyksiä voi nousta esiin tutkimuksen eri vaiheissa ja ne

voivat liittyä esimerkiksi tutkimuksen aiheen erityislaatuun. Jotta tutkimus olisi eettinen, siinä tulee täyttyä eettisen tutkimuksen kriteerit. Kriteerit täyttävä työskenteleminen edellyttää hyvien toimintatapojen käyttämistä sekä tutkijoiden tieteellisiä tietoja ja taitoja tutkimuksen aiheen valinnasta aina tutkimuksen valmistumiseen asti (Kuula, 2006, 2011). Pietarisen (1998) mukaan tutkijalta vaadittava ammattietiikka pitää sisällään kriteerien mukaisen työskentelyn lisäksi erilaisia sääntöjä ja normeja, joita tutkijoiden tulisi noudattaa työssään.

Lähtökohtana tutkimuksen tekemisessä on yleisesti se, että osallistumisen tutkimukseen tulee olla vapaaehtoista. Kun tutkitaan lapsia, tutkimukseen osallistumisessa täytyy huomioon kuitenkin ottaa lapsen huoltajien mielipide. Lapsen huoltajan tulee antaa suostumus lapsen osallistumisesta tieteelliseen tutkimukseen. Mikäli huoltaja ei anna suostumusta, lapsi ei voi osallistua tutkimukseen (Nieminen, 2010). Tässä tutkimuksessa tutkimukseen osallistuvien luokkien opettajat toimittivat oppilaiden huoltajille tarvittavat tietosuoja- ja suostumuslomakkeet. Tutkimusaineisto kerättiin vain niiltä oppilailta, joiden huoltajat olivat antaneet suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta.

Kuulan (2011) mukaan päätökseen osallistua tutkimukseen vaikuttaa se, mitä osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. Tässä tutkimuksessa tutkittaville toimitettiin sähköisesti tietosuoja- ja suostumuslomakkeet sekä johdantona alustus tutkimusaiheeseen liittyen. Alustuksessa kerrottiin oppilaille seksuaalisen häirinnän ulottuvuuksista siltä varalta, että aihe olisi jollekin oppilaista vieras. Lisäksi oppilaille kerrottiin tutkittavan aiheen tärkeydestä, tarkoituksesta sekä tutkimuksen vapaaehtoisuudesta. Vapaaehtoisuuteen kuului myös se, että oppilas pystyi halutessaan keskeyttämään osallistumisensa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Tutkittavien ollessa alaikäisiä, oppilaiden huoltajilta pyydettiin suostumus oppilaan osallistumisesta tutkimukseen. Näin pystyttiin takaamaan tutkimuksen eettisyyttä. Aineisto myös pseudonymisoitiin tutkittavien yksityisyyden suojaamiseksi, eli jokaiselle tutkimukseen osallistuneille oppilaille laadittiin tunnistekoodi, esimerkiksi "Oppilas 1, 6.lk.". Pseudonymisointi takaa jokaiselle tutkittavalle suojan, jonka avulla heitä ei voida tunnistaa tutkimuksesta (Valtiovarainministeriö, 2016).

Tutkittavien riittävä informointi tutkimuksen kulkuun liittyvistä asioista on eettisyyden kannalta tärkeää (Leino-Kilpi & Välimäki, 2014). Tutkimuksen kaikissa vaiheissa tutkijoiden täytyy myös pitää huolta tutkittavien yksityisyydensuojasta. Anonymiteetti on yksi ihmistieteisiin liittyvistä normeista ja se takaa sen, ettei tutkittava ole tunnistettavissa tutkimuksesta (Eskola & Suoranta, 1998; Kuula, 2006). Anonymiteetin takaamisen lisäksi tulee korostaa myös luottamusta aineiston käsittelyssä (Kylmä & Juvakka, 2007). Tutkimusaineistoa käsiteltiin niin ettei muilla kuin tutkijoilla ollut pääsyä aineistoon luottamuksellisuuden takaamiseksi. Tutkimuksen analyysivaiheen jälkeen kaikki aineisto tuhottiin.

Kun tutkimuksessa tutkitaan lapsia, on tärkeää pohtia, millainen kokemus tutkimukseen osallistumisesta lapselle muodostuu. Tutkimukseen osallistuminen ei saisi häiritä koulunkäyntiä tai vaikuttaa esimerkiksi yöuniin. (Aarnos, 2007). Tutkimuksen aiheen ollessa sensitiivinen, tulee oppilaalle varmistaa mahdollisimman turvallinen kirjoitusympäristö. Aiheen mahdollisesti aiheuttaman ahdistuksen vähentämiseksi oppilaalle painotetaan esseessä pyydettyä ainoastaan omien ajatusten kirjaamista, ei kokemusten. Myös opettajan, eli turvallisen ja oppilaalle ennestään tutun henkilön läsnäolo saattaa helpottaa kirjoitusprosessia.

Koko tutkimuksen ajan on huolehdittava tutkimusetiikasta sekä lapsiystävällisyydestä. Lapsiystävällisyys liittyy myös siihen, että tutkimuksen aineistonkeruutapa tulisi sovittaa lapsen ajattelun ja ikätason mukaiseksi. Kirjoitelmat toimivat aineistonkeruumenetelmänä silloin, kun tutkittavilla on jo sujuva kirjoitustaito ja he osaavat ilmaista itseään kirjallisesti (Aarnos, 2007). Tutkijoilla ollessa hyvä aihe, onnistunut kehyskertomus sekä apukysymykset, pääsee tutkittava onnistuneesti kertomaan ajatuksistaan. Tutkittavien eläytyessä kirjoittamiseen, kirjoitustilanteesta saadaan produktiivinen ja tutkijat saavat paljon antoisaa tutkimusaineistoa (Valli, 2018).

Tässä tutkimuksessa osallistujat olivat 6.- ja 8.-luokkalaisten peruskoulun oppilaita. 8. -luokkalaisten kohdalla tutkimuksen aihe liittyi terveystiedon oppiaineeseen sekä juuri meneillään olevaan jaksoon tutkimukseen osallistuneen

ryhmän terveystiedon opetuksessa. 6.-luokkalaisilla ei ole vielä terveystiedon oppiainetta, mutta oppilaat soveltuvat tutkimukseen, sillä seksuaalikasvatus kuuluu myös alakouluun. Vastaajat myös soveltuivat vastaamaan esseemuotoiseen aineistonkeruuseen, sillä heillä on vaadittava kirjoitustaito ikänsä puolesta.

Aineistonkeruussa lähdimme liikkeelle siitä, että olimme yhteydessä tutkimukseen osallistuvien ryhmien opettajiin sekä toimitimme tarvittavat tietosuoja- ja suostumuslomakkeet oppilaiden vanhemmille. Koska tutkimuksessa tutkittiin lapsia, tarvittavat tietosuoja- ja suostumuslomakkeet toimitettiin oppilaiden huoltajille. Luokkien opettajien kanssa käytiin läpi tutkimukseen liittyviä seikkoja yksityiskohtaisesti, jotta aineistonkeruuseen ei liittyisi epäselvyyksiä.

6 TULOKSET

6.1 6.- ja 8.- luokkalaisten määritelmät seksuaaliselle häirinnälle

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä oli tarkoitus selvittää oppilaiden ajatuksia siitä, mitä seksuaalinen häirintä 6.- ja 8.- luokkalaisten mielestä tarkoittaa. Aineistonkeruumenetelmänä käytetyssä vapaamuotoisessa esseessä suurin osa oppilaista oli ilmaissut esseessään, mitä he ajattelevat seksuaalisen häirinnän olevan. Taulukossa 1 on esitetty kaikki oppilaiden esseissä mainitut seksuaalisen häirinnän ilmenemismuodot niin, että kumpikin ikäluokka on omissa sarakkeissaan. Taulukosta ilmenee sukupuolten väliset erot maininnan määrissä.

TAULUKKO 1. Seksuaalisen häirinnän ilmenemismuoto.

Pääloukka	Yläluokka	Alaluokka	Maininnat 6.-lk (T/P/M) *	Maininnat 8.-lk (T/P/M/E)
Kasvotusten tapahtuva häirintä	Materiaalin näyttäminen toisen toimesta	Kuvien näyttäminen Videoiden näyttäminen Sopimattoman asian näyttäminen	9 (4/5/0) 7 (2/5/0) 4 (2/2/0)	- - -
	Sanallinen häirintä	Sopimattomat puheet Ehdottelu Kommentit Painostaminen	6 (3/3/0) 3 (2/1/0) 3 (1/2/0) -	9 (1/8/0) 2 (0/2/0) 5 (0/3/2/1) 1 (0/0/1)
	Sanaton häirintä	Koskeminen Seksuaalisesti ei-toivottu käyttö Ahdistelu Eleet ja ilmeet Hyväksikäyttö	6 (2/4/0) - 3 (2/1/0) 1 (1/0/0) -	12 (1/9/2) 6 (1/4/1) 5 (1/4/0) 2 (0/2/0) 1 (0/1/0)
Internetissä tapahtuva häirintä	Sosiaalisen median kautta välitetty	Viestit Seksuaalisen materiaalin lähettäminen Omien kuvien jakaminen Puhelinsoitto	3 (2/1/0) 1 (1/0/0) - -	1 (0/1/0) - 1 (0/1/0) 1 (0/1/0)

*(T= tyttö, P=poika, M=muu, E=en halua kertoa)

Kuudesluokkalaisten. "Kuvien näyttäminen" oli tutkimuksen osallistuneiden kuudesluokkalaisten vastauksissa eniten mainittu seksuaalisen häirinnän muoto, jonka oli vastannut yli puolet (53 %) kuudesluokkalaista. Toiseksi eniten mainittu seksuaalisen häirinnän muoto oli "videoiden näyttäminen" (41 %). Kuvien ja videoiden näyttämistä oli kuvattu seuraavasti:

Seksuaalista häirintää on monenlaista... joskus sopimattoman kuvan tai videon näyttämistä. Oppilas 5, 6.lk.

Seksuaalinen häirintä voi tarkoittaa sitä, että joku lähentelee sinua, lähettää epä sopimattomia kuvia, viestejä tai videoita. Oppilas 9, 6.lk

Vaikka jos joku ihminen tulee näyttämään sinulle niitä videoita jossa tehdään seksiä. Oppilas 12, 6.lk.

Kolmantena kuudesluokkalaisten vastauksissa oli sekä "koskeminen" että "sopimattomat puheet", jotka oli maininnut vastauksessaan yli kolmasosa (35 %) kuudesluokkalaisista. Koskemista ja sopimattomia puheita oli kuudesluokkalaisten esseissä kuvattu esimerkiksi seuraavasti:

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa sitä että joku... koskee vaikka et halua että hän koskee sinuun. Oppilas 7, 6.lk.

Seksuaalinen häirintä on semmosta että vaikka lähenee yhtäkkiä jotain ihmistä ja alkaa koskemaan alaosia ilman syytä. Oppilas 12, 6.lk.

Se voi olla myös sopimattomien sanojen sanomista. Oppilas 5, 6.lk.

Puhua toiselle seksuaalisesti, jos ne eivät halua puhua siitä. Oppilas 2, 6.lk.

Kuudesluokkalaisten vastaajien sukupuolten välillä oli ainoastaan pieniä eroavaisuuksia seksuaalisen häirinnän muotojen mainintojen osalta. Tutkimukseen osallistuneiden vastauksissa videoiden näyttämisen maininneista suurin osa (71 %) oli poikia. Myös kosketteluun maininneista vastaajista suurin osa (67 %) oli poikia.

Kahdeksaluokkalaisten. "Koskettelu" oli tutkimuksen osallistuneiden kahdeksaluokkalaisten vastauksissa eniten mainittu seksuaalisen häirinnän muoto, jonka oli vastannut reilusti yli puolet (70 %) kahdeksaluokkalaisista.

Seksuaalinen ahdistelu on mielestäni sitä, että joku kysymättä lupaa koskettelee tai yrittää koskea sinua. Joku voi koskea jonkun ruumiinosia ja se ei ole sallittu. Oppilas 13, 8.lk.

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa sitä että esim sanot tai kosket toista jotenkin seksuaalisesti josta toiselle tulee ahdistava olo. Oppilas 7, 8.lk.

Toiseksi eniten mainintoja seksuaalisen häirinnän ilmenemismuodoista oli kahdeksaluokkalaisten vastaajien kesken saanut "sopimattomat puheet", jonka oli maininnut yli puolet oppilaista (53 %).

Joskus puhuminenkin voi olla seksuaalista ahdistelua. Oppilas 13, 8.lk.

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa sitä että joku... sanoo sanoin jotain joka menee seksuaaliseksi häirinnäksi. Oppilas 12, 8.lk.

Kolmanneksi eniten mainintoja sai "seksuaalisesti ei-toivottu käytös", jonka oli maininnut yli kolmasosa (35 %) 8.- luokkalaista. Seksuaalisesti ei-toivottuun käytökseen laskettiin kaikkien niiden oppilaiden vastaukset, jotka mainitsivat seksuaalisen häirinnän olevan seksuaalista, ei toivottua ja sopimatonta käytöstä, mutta he eivät olleet eritelleet käytöstä muulla tavalla.

Seksuaalinen ahdistelu on sitä kun toinen puhuu koskee tai millään tapaa viittaa toisen kehoon/vempaimiin ilman että toinen haluaa. Oppilas 10, 8.lk.

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa sanallista tai fyysistä seksuaalista ei toivottua käytöstä. esim. sukupuolisesti vihjailevat eleet tai ilmeet, härskit puheet, kaksimieliset vitsit. Oppilas 16, 8.lk.

Neljänneksi eniten mainintoja kahdeksaluokkalaisten vastauksissa sai sekä "ahdistelu" että "kommentit" (29 %).

Seksuaaliseen häirintään kuuluu... ahdistelu ja tuijottaminen. Oppilas 8, 8.lk.

Esim. epäasiallinen kommentointi. Oppilas 8, 8.lk.

Kahdeksaluokkalaista vastaajista sopimattomat puheet (89 %) sekä koskettelun (75 %) maininneista suurin osa oli poikia. Lisäksi kaikki eleet ja ilmeet, kommentoinnin sekä ehdottelun seksuaalisen häirinnän muodoksi maininneista vastaajista olivat poikia. Myös ahdistelun (67 %) ja ei-toivotun käytöksen (80 %) maininneista vastaajista suurin osa oli poikia.

Tarkasteltaessa eroja 6.- ja 8.- luokkalaisten välillä voitiin huomata, että kahdeksaluokkalaisten esseissä ei ilmennyt mainintoja seksuaalisen materiaalin näyttämistä. Kuudesluokkalaisten vastauksissa sen sijaan seksuaalisen

materiaalin näyttäminen oli eniten mainintoja saanut seksuaalisen häirinnän muoto ja sen oli maininnut yli puolet (53 %) kuudesluokkalaista. Myös "seksuaalisen materiaalin lähettäminen" oli mainittu ainoastaan kuudesluokkalaisten toimesta. Poiketen kuudesluokkalaisista, kahdeksaluokkalaiset mainitsivat seksuaalisen häirinnän muodoiksi myös painostamisen, hyväksikäytön, seksuaalisen ei-toivotun käytöksen, omien sopimattomien kuvien jakamisen sekä sopimattomat puhelinsoitot. Näitä ei ollut mainittu kuudesluokkalaisten esseissä ollenkaan.

6.2 6.- ja 8.- luokkalaisten nimeämät paikat seksuaalisen häirinnän kohtaamiselle

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin 6.- ja 8.- luokkalaisten oppilaiden ajatuksia siitä, missä seksuaalista häirintää voi kohdata. 6.- ja 8.- luokkalaiset on sijoitettu taulukossa 2 omiin sarakkeisiin, joista käy ilmi mainintojen yhteismäärä sekä mainintojen määrät eri sukupuolten välillä.

TAULUKKO 2. Paikat, joissa voi kohdata seksuaalista häirintää.

Pääloukka	Yläluokka	Alaluokka	Maininnat 6.-lk (T/P/M)*	Maininnat 8.-lk (T/P/M/E)
Fyysinen ympäristö	Lähipiiri	Kavereiden seura	3 (0/3/0)	-
		Koti	2 (0/2/0)	1 (1/0/0)
		Kavereiden koti	2 (0/2/0)	-
Fyysinen ympäristö	Yksityiset paikat	Koulu	9 (2/7/0)	3 (0/2/0/1)
		Työpaikka	-	3 (1/1/0/1)
		Harrastuspaikka	1 (0/1/0)	-
Nuorisotalo		1 (0/1/0)	-	
Fyysinen ympäristö	Yleiset paikat	Yleinen/julkinen paikka	4 (2/2/0)	9 (1/6/1/1)
		Kauppa	3 (2/1/0)	2 (0/2/0)
		Katu	3 (1/2/0)	3 (0/1/1/1)
		Baari	-	3 (0/1/1/1)
		Tori	1 (1/0/0)	-
		Puisto	1 (0/1/0)	-
		Paikka syrjässä muilta	1 (1/0/0)	-
		Juna-asema	-	1 (0/1/0)
		Juna/Metro	-	2 (0/2/0)
		Verkkoympäristö	Sosiaalinen media	Internet
Snapchat	2 (2/0/0)			-
WhatsApp	1 (1/0/0)			-
Instagram	1 (1/0/0)			-
Tiktok	1 (1/0/0)			-
Keskustelupalstat (Omegle nimetty)	-			1 (0/1/0)

*(T= tyttö, P=poika, M=muu, E=en halua kertoa)

Kuudesluokkalaiset. "Koulu" oli kuudesluokkalaisten esseevastauksissa eniten mainintoja saanut paikka, jossa voi kohdata seksuaalista häirintää. Sen oli maininnut yli puolet kuudesluokkalaisista vastaajista (53 %).

Sitä voi olla vaikka koulussa... Oppilas 5, 6.lk

Seksuaalista häirintää voi kohdata esim koulussa. Oppilas 6, 6.lk.

Toiseksi eniten mainintoja oli saanut "internet", jonka oli vastannut hieman alle kolmannes oppilaista (29 %). Mainintoja internetissä kohdattavasta häirinnästä oli kuvattu kuudesluokkalaisten esseissä seuraavasti:

Seksuaalista häirintää voi kohdata yleensä internetissä. Oppilas 2, 6.lk.

Seksuaalista häirintää voi kohdata missä vain... myös netissä. Oppilas 9, 6.lk.

Kolmanneksi eniten mainintoja oli annettu määrittelemättömille "yleisille/julkisille paikoille", jonka mainitsi neljännes kuudesluokkalaisista oppilaista (25 %).

Seksuaalista häirintää voi kohdata... yleisillä paikoilla. Oppilas 1, 6.lk.

Seksuaalista häirintää voi kohdata... tyhjillä julkisilla paikoilla. Oppilas 13, 6.lk.

Seksuaalisen häirinnän ilmenemispaikoiksi kavereiden seuran, kodin sekä kavereiden kodin maininneista kuudesluokkalaisista kaikki olivat poikia. Myös koulun maininneista kuudesluokkalaisista suurin osa (78 %) oli poikia. Puolestaan internetsivut maininneista kuudesluokkalaisista enemmistö (60 %) oli tyttöjä ja he olivat eritelleet sovelluksia kuten Snapchat, Whatsapp, Instagram ja Tiktok. Vastanneista kuudesluokkalaisista pojista 40 % oli yleisesti maininut internetin seksuaalisen häirinnän ilmenemispaiaksi, mutta ei ollut erikseen eritellyt sovelluksia.

Kahdeksaluokkalaiset. "Yleinen/ julkinen paikka" oli kahdeksaluokkalaisten esseissä eniten mainintoja saanut seksuaalisen häirinnän ilmenemispaiikka. Sen oli maininnut hieman yli puolet oppilaista (53 %). Seksuaalisen häirinnän ilmenemispaiikkana "yleisiä/julkisia paikkoja" oli kuvattu 8.- luokkalaisten oppilaiden esseissä esimerkiksi seuraavasti:

Seksuaalista häirintää voi kohdata esim. julkisilla paikoilla. Oppilas 11, 8.lk.

Sitä voi tapahtua kaikille... missä vaan julkisessa paikassa. Oppilas 17,8.lk.

Kahdeksasluokkalaisten esseissä "internet" (35 %) sai toiseksi eniten mainintoja paikoista, joissa voi kohdata seksuaalista häirintää.

Seksuaalista häirintää voi olla myös netissä. Oppilas 15, 8.lk.

Esimerkiksi keskustelupalstoilla ja internetissä on seksuaalista häirintää. Oppilas 2, 8.lk.

Kolmanneksi eniten mainintoja kahdeksasluokkalaisten esseissä sai sekä koulu (18 %) että työpaikka (18 %). Koulua ja työpaikkaa oli seksuaalisen häirinnän ilmenemispaiikkana kuvattu esimerkiksi seuraavasti:

Seksuaalista häirintää voi kohdata missä vain... koulussa, töissä... Oppilas 7, 8.lk.

Seksuaalista häirintää voi kohdata esim. koulussa... Oppilas 15, 8.lk.

Useat kuudes- ja kahdeksasluokkalaisista oli maininnut esseessään usean paikan, joissa seksuaalista häirintää voi kohdata. Kahdeksasluokkalaisista vastaajista ainoastaan pojat toivat esille seksuaalisen häirinnän ilmenemispaikoiksi koulun, kaupan, juna-aseman, junan ja metron sekä internetin. Vastaavasti ainoastaan yksi kahdeksasluokkalainen tyttö toi esille, että seksuaalista häirintää voi ilmetä myös kotona.

Kahdeksasluokkalaisten esseissä ei ollut mainintoja kavereiden seurassa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä, kun taas kuudesluokkalaisista vastaajista 29 % oli maininnut kyseiset alaluokat esseessään. Kuudesluokkalaisten vastauksissa taas ei ollut mainittu julkisessa liikenteessä tapahtuvaa seksuaalista häirintää, jonka oli maininnut 18 % kahdeksasluokkalaisista. Myös 18 % kahdeksasluokkalaisista olivat maininneet seksuaalisen häirinnän ilmenemispaiikaksi baarin, jota ei mainittu ollenkaan kuudesluokkalaisten vastauksissa. Myös esimerkiksi työpaikkaa ei ollut mainittu kuudesluokkalaisten esseissä paikaksi, jossa voi kohdata seksuaalista häirintää. Kahdeksasluokkalaisista maininnan työpaikalle oli antanut 18 % vastaajista. Kuudes- ja kahdeksasluokkalaiset olivat kummatkin maininneet

seksuaalista häirintää tapahtuvan internetissä, mutta kuudesluokkalaiset olivat eritelleet enemmän sovelluksia, joissa häirintää voi kohdata. Lisäksi kuudesluokkalaiset olivat maininneet seksuaalisen häirinnän ilmenemispaikoiksi torin, puiston sekä paikan syrjässä muilta, joita ei ollut mainittu kahdeksaluokkalaisten vastauksissa ollenkaan.

6.3 6.- ja 8.- luokkalaisten ajatukset seksuaaliseen häirintään puuttumisen keinoista

Kolmas tutkimuskysymys käsittelee sitä, millaisia ajatuksia 6.- ja 8.-luokkalaisten oppilailla on siitä, miten tulisi toimia seksuaalista häirintää kohdatessaan. Taulukossa 3 on eritelty oppilaiden mainitsemia ajatuksia seksuaaliseen häirintään puuttumisen keinoista mainintojen lukumäärän järjestyksen mukaisesti. Ylimmäksi taulukkoon on merkitty kaikista eniten mainintoja keränneet keinot sekä 6.- ja 8.-luokkalaisten sarakkeissa. Maininnoista käy ilmi sekä yhteislukumäärä että se, miten vastaukset ovat jakaantuneet eri sukupuolten välillä.

TAULUKKO 3. 6.- ja 8.- luokkalaisten keinot puuttua seksuaaliseen häirintään.

Puuttumisen keinot 6.lk	Maininnat (T/P/M) *	Puuttumisen keinot 8.lk	Maininnat (T/P/M/E)
Luotettavalle aikuiselle kertominen	8 (3/5/0)	Opettajalle kertominen	6 (1/4/0/1)
Vanhemmille kertominen	4 (1/3/0)	Poliisille soittaminen	6 (1/5/0)
Paikalta poistuminen	3 (0/3/0)	Häirintään puuttuminen itse	5 (0/3/1/1)
Häirintään puuttuminen itse	2 (1/1/0)	Luotettavalle aikuiselle kertominen	4 (0/3/0/1)
Opettajalle kertominen	1 (1/0/0)	Paikalta poistuminen	4 (1/3/0)
Hätänumeroon soittaminen	1 (0/1/0)	Terveystoimittajalle kertominen	3 (0/2/0/1)
Viestin laittaminen tukipalstalle	1 (1/0/0)	Vanhemmille kertominen	3 (1/2/0)
		Avun hankkiminen	1 (1/0/0)
		Koulupsykologille kertominen	1 (0/0/0/1)
		Rikosilmoituksen tekeminen	1 (0/1/0)

*(T= tyttö, P=poika, M=muu, E= en halua kertoa)

Kuudesluokkalaisten vastaajien kesken eniten mainintoja saanut seksuaaliseen häirintään puuttumisen keino oli "luotettavalle aikuiselle kertominen", jonka oli maininnut lähes puolet kuudesluokkalaisista (47 %).

Jos näen tai kohtaan häirintää, minun tulisi kertoa heti jollekin luotettavalle aikuiselle. Oppilas 4, 6.lk.

Jos näet tai kohtaat häirintää sinun tulisi puhua aikuisille. Oppilas 7, 6.lk.

Toiseksi eniten mainintoja kuudesluokkalaisten esseissä sai "vanhemmille kertominen", jonka mainitsi hieman alle neljännes (23,5 %) oppilaista.

Vanhemmille kertomisesta kirjoitettiin kuudesluokkalaisten esseissä esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

Jos näen tai koen seksuaalista häirintää kerron vanhemmille... Oppilas 1, 6.lk.

Olisi tärkeää, että pystyisi kertomaan vanhemmalle tai huoltajalle. Oppilas 9, 6.lk.

Seksuaaliseen häirintään puuttumisen keinoista kuudesluokkalaisten esseissä kolmanneksi eniten mainintoja sai "paikalta poistuminen", jonka mainitsi lähes viidesosa (18 %) oppilaista.

Jos näen tai koen seksuaalista häirintää... lähden paikalta. Oppilas 1, 6.lk.

Minun ei kannattaisi jäädä paikalle. Oppilas 4, 6.lk.

Yksi kuudesluokkalainen oppilas toi esiin mahdollisuuden soittaa hätänumeroon seksuaalista häirintää kohdatessa.

Jos näkisin että jotai häiritään seksuaalisesti... soittaisin hätänumeroon kertoisin että jotain häiritään seksuaalisesti. Oppilas 10, 6.lk .

Kuudesluokkalaisista vastaajista seksuaaliseen häirintään puuttumisen keinona luotettavalle aikuiselle kertomisen maininneista enemmistö (63 %) oli poikia ja loput (31 %) tyttöjä. Myös vanhemmalle kertomisen vastanneista kuudesluokkalaisista enemmistö (75 %) oli poikia. "Paikalta poistuminen" ja "hätänumeroon soittaminen" seksuaaliseen häirintään puuttumisen keinona oli mainittu ainoastaan poikien vastauksissa ja puolestaan tytöistä yksi oli maininnut myös "opettajalle kertomisen", mitä ei ollut poikien vastauksissa mainittu lainkaan.

Kahdeksaluokkalaisten oppilaiden esseissä seksuaaliseen häirintään puuttumisen keinoista "opettajalle kertominen" (35 %) sekä "poliisille soittaminen" (35 %) olivat kummatkin saaneet eniten mainintoja. Opettajalle

kertomista ja poliisille soittamista oli kahdeksaluokkalaisten oppilaiden esseissä kuvattu seuraavilla tavoilla:

Jos koulussa kohtaa seksuaalista häirintää niin siitä kannattaa kertoa opettajalle. Oppilas 15, 6.lk.

Koulussa voi puhua esim opettajalle. Oppilas 7, 8.lk.

Jos näkisin tai saisin tietää, että joku joutui seksuaalisen ahdistelun kohteeksi...voisin jopa soittaa poliisit paikalle. Oppilas 13, 8.lk.

Jos näkisin seksuaalista häirintää...soittaisin jopa poliisille. Oppilas 4, 8.lk.

Toiseksi eniten mainintoja sai "häirintään puuttuminen itse", jonka oli maininnut lähes kolmasosa (29 %) kahdeksaluokkalaisista oppilaista.

Jos itse näkisin että joku koskettaisi intiimialueille toista ilman lupaa menisin väliin. Oppilas 1, 8.lk.

Kolmanneksi eniten mainintoja sai "luotettavalle aikuiselle kertominen", jonka oli maininnut hieman alle neljännes (23,5 %) kahdeksaluokkalaisista oppilaista. Luotettavalle aikuiselle kertomista oli kuvattu seuraavasti:

Jos minä näen tai kohtaan häirintää, minun tulisi kertoa jollekin luotettavalle aikuiselle joka voi auttaa tai puhua koulussa jollekin. Oppilas 7, 8.lk.

Jos kohtaat seksuaalista häirintää sinun tulisi kertoa siitä luotettavalle aikuiselle... Oppilas 15, 8.lk.

Kahdeksaluokkalaisten vastanneiden joukosta ainoastaan pojat olisivat itse valmiita puuttumaan häirintään sellaista kohdatessaan ja mainitsivat luotettavalle aikuiselle tai terveydenhoitajalle kertomisen. Myös opettajalle kertominen oli mainittu useammin tutkimukseen osallistuneiden poikien toimesta, mutta sen oli maininnut myös yksi vastanneista tytöistä. Vastaavasti ainoastaan yksi tutkimukseen osallistuneista tytöistä oli vastannut hankkivansa itse apua häirintää kohdatessaan.

Tarkasteltaessa eroja kahden ikäluokan välillä voitiin huomata, että kuudesluokkalaisten esseissä oli vain yksi maininta virkavallalle soittamisesta. Sen sijaan kahdeksaluokkalaisten oppilaiden esseissä poliisille soittaminen oli opettajalle kertomisen ohella eniten mainittu seksuaaliseen häirintään puuttumisen keino. Muita eroja olivat esimerkiksi se, että kuudesluokkalaisten esseissä ei ollut mainintoja koulun muulle henkilökunnalle kertomisesta, mikäli kohtaa seksuaalista häirintää. Kahdeksaluokkalaisten esseissä oli mainittu koulun muusta henkilökunnasta terveydenhoitajalle sekä koulupsykologille kertominen. Kahdeksaluokkalaisten esseissä opettajalle kertominen oli huomattavasti useammin mainittu häirintään puuttumisen keino kuin kuudesluokkalaisilla, joista sen oli maininnut esseessään ainoastaan yksi oppilas.

6.4 6.- ja 8.- luokkalaisten huolet seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyen

Neljännessä tutkimuskysymyksessä selvitettiin sitä, millaisia huolia 6.- ja 8.-luokkalaisilla on seksuaaliseen häirintään liittyen. Taulukossa 4 on eritelty oppilaiden mainitsemia ajatuksia seksuaalisen häirinnän aiheuttamista huolista. Ylimmäksi taulukkoon on merkitty 6. - ja 8. - luokkalaisten kaikista useimmin esseissä mainitut huolenaiheet. Maininnoista käy ilmi sekä yhteislukumäärä että se, miten vastaukset ovat jakaantuneet eri sukupuolten välillä.

TAULUKKO 4. 6. - ja 8.- luokkalaisten huolenaiheet seksuaalisesta häirinnästä.

Huolenaiheet 6.lk	Maininnat (T/P/M) *	Huolenaiheet 8.lk	Maininnat (T/P/M/E)
Kuka vaan voi joutua seksuaalisen häirinnän kohteeksi	8 (4/4/0)	Seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyvät negatiiviset tunteet	6 (1/4/0/1)
Seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyvät negatiiviset tunteet	6 (4/2/0)	Kuka vaan voi joutua seksuaalisen häirinnän kohteeksi	5 (1/3/1)
Seksuaalisesta häirinnästä ei puhuta tarpeeksi koulussa	3 (1/2/0)	Ahdistavien tilanteiden tiedostaminen	3 (0/3/0)
Seksuaalista häirintää ei oteta tosissaan/sitä pidetään vitsinä	3 (3/0/0)	Seksuaalisesta häirinnästä ei puhuta tarpeeksi koulussa	2 (0/2/0)
Ahdistavien tilanteiden tiedostaminen	-	Seksuaalista häirintää ei oteta tosissaan/sitä pidetään vitsinä	1 (0/1/0)

*(T= tyttö, P=poika, M=muu, E= en halua kertoa)

Kuudesluokkalaiset. Kuudesluokkalaisten oppilaiden esseissä eniten mainittu seksuaaliseen häirintään liittyvä huolenaihe oli se, että "kuka vaan voi joutua seksuaalisen häirinnän kohteeksi". Sen oli maininnut esseessään lähes puolet (47 %) kuudesluokkalaisista oppilaista.

Seksuaalista häirintää voi kohdata jopa alakoululainen tai vanhempi ihminen. Oppilas 16, 6.lk.

Seksuaalista häirintää voi kohdata kuka vain ja kaiken ikäinen. Oppilas 15, 6.lk.

Toiseksi eniten mainintoja kuudesluokkalaisten esseissä sai viittaukset siihen, että seksuaalisen häirinnän ilmiö herättää heissä paljon negatiivisia tunteita.

Tämän oli maininnut 35 % oppilaista. Negatiivisia tunteita kuvattiin oppilaiden esseissä esimerkiksi seuraavasti:

...Se voi aiheuttaa muille ahdistavan fiiliksen. Oppilas 3, 6.lk.

On kauheaa ajatella kuinka moni on kokenut seksuaalista häirintää. Oppilas 9, 6.lk.

...voi olla hyvin häiritsevää kaikille. Oppilas 7, 6.lk.

Kuudesluokkalaisista vastaajista 18 % olivat sitä mieltä, että seksuaalisesta häirinnästä ei puhuta tarpeeksi koulussa. Yhtä moni kuudesluokkalaisista vastaajista oli huolissaan myös siitä, ettei seksuaalista häirintää oteta tosissaan tai sitä pidetään vitsinä.

Koulussa aihetta voisi käsitellä niin, että kertoisi mitä seksuaalinen häirintä tarkoittaa, eli selittäisi sanan. Oppilas 4, 6.lk.

Seksuaalisesta ahdistelusta/häirinnästä pitäisi ehkä puhua enemmän koulussa. Monet eivät ymmärrä sen vakavuutta sen takia, ettei heillä ole kunnollista tietoa. Oppilas 3, 6.lk.

Asiahan on vakava mutta tuntuu siltä kuin sitä ei otettaisi tarpeeksi tosissaan joka ei ole hyvä asia. Oppilas 17, 6.lk.

Kahdeksaluokkalaisten. Kahdeksaluokkalaisten oppilaiden esseissä oli eniten mainintoja viitaten siihen, että ilmiö herättää heissä paljon negatiivisia tunteita. Tämän oli maininnut omista esseissään 35 % kahdeksaluokkalaisista oppilaista.

Omasta mielestäni teko ei ole missään määrin oikein tehty. Se on kauheaa miten paljon sitä tapahtuu ulkona sekä nytkaikana. Oppilas 1, 8.lk.

En ymmärrä, miksi ihmiset tekevät seksuaalista häirintää muille. Omasta mielestäni seksuaalinen häirintä on törkeää toisen yksityisyyden ja henkilökohtaisen tilan häpäisemistä. Kenenkään ei pitäisi joutua kokemaan sellaista. Oppilas 9, 8.lk.

Kahdeksaluokkalaisten esseissä toiseksi eniten mainittu seksuaaliseen häirintään liittyvä huolenaihe oli se, että "kuka vaan voi joutua seksuaalisen

häirinnän kohteeksi". Sen oli maininnut esseessään hieman alle kolmannes (29 %) kahdeksasluokkalaisista oppilaista.

Kuka vaan voi joutua ahdisteltavaksi, tytöt, naiset, lapset ja miehet. Oppilas 13, 8. lk.

Se tapahtuu yleensä tytöille ja naisille mutta voi tapahtua myös pojille ja miehille. Oppilas 2, 8. lk.

Sitä ei voi itse valita joutuuko kohteeksi vai ei. Oppilas 12, 8.lk.

Kahdeksasluokkalaisten huolet liittyivät myös siihen, minkälaisia ahdistavia tilanteita seksuaaliseen häirintään voi liittyä. 18 % vastaajista olivat kuvailleet esseessään jonkin häirintään liittyvän tilanteen. Tilanteita kahdeksasluokkalaisten kuvailivat esimerkiksi seuraavasti:

Internetissä monet jakavat jo nuorina alastonkuvia ja ne voivat levitä ja sen mukaan sinua voidaan alkaa kiusata kyseisistä kuvista. Vanhat ihmiset tai nuoremmatkin jotka ovat alkoholin tai ihan selvinpäin voivat käydä käsiksi nuorempiin tyttöihin. Oppilas 1, 8. lk.

Ostareilla seurataan nuoria ihmisiä...illalla/yöllä juna-aseilla kauppakeskuksissa tarjotaan ulkona päihteitä alkoholia esimerkiksi ja ahdistellaan seksuaalisesti toista kun hän on päihtynyt. Oppilas 3, 8. lk.

Sekä kuudes- että kahdeksasluokkalaisten esseissä kaksi eniten mainintoja saanutta seksuaaliseen häirintään liittyvää huolenaihetta olivat seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyvät negatiiviset tunteet sekä ajatus siitä, että kuka vaan voi joutua seksuaalisen häirinnän kohteeksi. Sekä kuudesluokkalaisten että kahdeksasluokkalaisten oppilaiden esseissä seksuaalisen häirinnän ilmiöön liittyvistä negatiivisista tunteista oli maininnut 35 % kummankin luokan oppilaista. Osa 6. - ja 8. - luokkalaisista oppilaista (9 %) olivat ilmaisseet esseissään myös huolen siitä, että miesten kokemasta seksuaalisesta häirinnästä puhutaan vähemmän kuin tyttöjen ja naisten kokemasta häirinnästä. Kuudesluokkalaisista tutkimukseen osallistuneista vain tytöt toivat esille seksuaalista häirintää pidettävän usein vitsinä, kun taas kahdeksasluokkalaisista vastanneista sen toi esille ainoastaan yksi pojista.

7 POHDINTA

7.2 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia ajatuksia 6.- ja 8.- luokkalaisilla on seksuaalisen häirinnän ilmiöstä. Tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten oppilaat määrittelevät seksuaalisen häirinnän, missä paikoissa seksuaalista häirintää voi heidän mielestään kohdata, miten seksuaaliseen häirintään voi puuttua ja minkälaisia huolia heillä on seksuaalisen häirinnän ilmiöstä. Tutkimuksen aineisto kerättiin oppilailta kirjallisesti esseevastauksina ja oppilaiden ajatuksia analysoitiin laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksessa selvitettiin oppilaiden ajatuksia luokkakohtaisesti sekä ikäluokkia vertaillen.

Tutkimuksen taustalla olevan teorian mukaan seksuaalinen häirintä voi esiintyä niin fyysisenä, sanallisena kuin myös sanattomana häirintänä. Arkielämän tilanteissa se voi olla esimerkiksi vihjailevaa tai vihamielistä käytöstä tai toimintaa, ilmeitä, eleitä, seksuaalissävytteistä ehdottelua, kommentointia, halventavaa puhetta tai kiusaamista (Vilkkä 2011, 35; Hill & Kearl, 2011; Niemi & Kainulainen 2018; Salmivalli, 2003; Granskog ym., 2018). Viimeisimpien tutkimusten ja kouluterveyskyselyjen mukaan suurin osa seksuaalisesta häirinnästä tapahtuu nykyisin verkossa, internetin tai puhelimen välityksellä (Ikonen & Halme 2018, s. 3; THL Kouluterveyskysely, 2019). Kuten viimeisimmässä kouluterveyskyselyssä (2019), myös tässä tutkimuksessa, seksuaalisen materiaalin näyttäminen oli yksi yleisimmistä seksuaalisen häirinnän ilmenemismuodoista vain alakoulussa. Tässä tutkimuksessa internetissä sekä sosiaalisen median palveluissa tapahtuva häirintä oli mainittu usean 6.- ja 8.- luokkalaisen tekstissä ja se oli saanut kummankin ikäluokan kohdalla toiseksi eniten mainintoja. Kaikki yllä mainitut seksuaalisen häirinnän ilmenemismuodot mainittiin tutkimusaineistossa ja on hälyttävää, kuinka jo monet kuudesluokkalaiset toivat esille esimerkiksi sen, että ikätoverit näyttävät seksuaalissävytteistä materiaalia toisilleen puhelimesta. On kuitenkin

hämmentävää ja ristiriitaista, kuinka alakouluikäiset näyttävät sopimattomia kuvia ja videoita toisilleen, vaikka esimerkiksi ihmisen seksuaalista kehitystä käsittelevät oppitunnit koetaan yleensä oppilaiden puolesta kiusallisena ja jopa tabuna.

Tuloksista käy ilmi, että tutkittavilla on paljon yhteneviä näkemyksiä seksuaalisesta häirinnästä ja suurin osa on aidosti huolissaan ilmiöön liittyvistä ajatuksista. Jokaisen oppilaan esseevastauksessa, niin 6.- kuin 8.- luokalla, seksuaalinen häirintä koettiin negatiivisena ilmiönä. Huolestuttavaa on, kuinka monen vastaajan mielestä seksuaaliseen häirintään ei puututa koulussa tarpeeksi tai sitä ei oteta vakavasti. Aikaisemman tutkimuksen mukaan lapsen tai nuoren kokemaa häirintää ei aina edes päädy aikuisten tietoon esimerkiksi juuri siitä syystä, että tapahtunutta ei pidetä vakavana (Lahtinen ym., 2018). Sekä kuudes- että kahdeksaluokkalaisten esseissä oli mainintoja siitä, että kaikki eivät välttämättä ymmärrä aiheen vakavuutta esimerkiksi tiedonpuutteen vuoksi. Osa tutkittavista mainitsi esimerkkejä, joissa luokkakaveri saattaa vitsillä koskea sopimattomasti, vaikka teko on todellisuudessa ahdistava ja määritellään lain mukaan seksuaaliseksi häirinnäksi.

Ikätovereiden keskuudessa tapahtuvaa seksuaalista häirintää on jo aikaisemmin pidetty maailmanlaajuisena ongelmana (Gadin, 2012; Girlguiding, 2021; McMaster ym., 2002; Murnen & Smolak, 2000) ja kouluympäristön on todettu olevan yleisin paikka seksuaalisen häirinnän esiintymiselle ikätovereiden keskuudessa (Young ym., 2009). Tutkittavien joukossa kuudesluokkalaisten esseissä koulu sai eniten mainintoja paikoista, joissa voi kohdata seksuaalista häirintää. Myös osa kahdeksaluokkalaisista oli maininnut sen esseessään. Koulun tulisi olla jokaiselle oppilaalle turvallinen paikka, joten on surullista, kuinka moni joutuu kohtaamaan tai pelkäämään kohtaavansa seksuaalista häirintää ympäristössä, jossa viettää aikaa lähes päivittäin. Jokaisella oppilaalla tulisi olla tiedossa se, että jokaisella ihmisellä on iästä ja sukupuolesta riippumatta itsemääräämisoikeus omasta kehosta ja sen rikkominen voi saada aikaan ahdistusta ja jopa elinikäisiä traumoja. Kouluympäristön tulisi luoda turvaa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, jonka saisi aikaan

tarkoituksenmukaisella seksuaalikasvatuksella, jonka tulisi olla pysyvä osa koulun opetusta sekä arjen eri tilanteita. Oppilaille tulisi antaa konkreettisia keinoja seksuaaliseen häirintään puuttumisesta.

Kahdeksaluokkalaisten useimmat olivat sitä mieltä, että seksuaalista häirintää voi kohdata myös julkisilla paikoilla. Koska 6.- ja 8.- luokkalaisten vastauksissa oli kolmannen tutkimuskysymyksen kohdalla eniten sisällöllisiä eroja, voidaan pohtia, onko vastaajien ikäero sekä yläkoulun tuomat muutokset oppilaan elämässä mahdollisesti vaikuttaneet oppilaan ajatuksiin. Esimerkiksi kahdeksaluokkalaisten vastauksista seksuaalisen häirinnän ilmenemispaikeiksi oli mainittu baarit sekä julkinen liikenne, mitä ei löytynyt 6.- luokkalaisten vastauksista ollenkaan. Kahdeksaluokkalaisten voidaan olettaa elämänpiirin jo laajenneen tultaessa lähemmäs täysi-ikäisyyttä, joten heillä on varmasti kuudesluokkalaisia enemmän vapautta liikkua julkisilla paikoilla. Kuudesluokkalaisten vastausten perusteella heidän voidaan puolestaan olettaa viettävän enemmän aikaa esimerkiksi kavereiden luona, kuin kaupungilla.

Seksuaaliseen häirintään puuttumisen liittyvässä tuloksissa useat 6.- ja 8.- luokkalaisten vastasivat kertovansa seksuaalista häirintää kohdatessaan siitä jollekin luotettavalle aikuiselle. Tulkinnanvaraista kummankin ikäluokan vastaajien kesken on kuitenkin se, mitä oppilas on tarkoittanut luotettavalla aikuisella silloin, kun tätä ei ollut erikseen määritelty. On mahdollista, että oppilas on tarkoittanut luotettavan aikuisen käsitteellä esimerkiksi vanhempia, opettajaa tai viranomaista. Kahdeksaluokkalaisten vastaajista poliisille soittaminen sai opettajalle kertomisen ohella eniten mainintoja, mistä voidaan päätellä useiden kahdeksaluokkalaisten vastanneiden ymmärtävän seksuaalisen häirinnän lainvastaisuuden. Osa oppilaista ei kuitenkaan tiennyt tai ollut maininnut omassa esseessään mitä tekisi häirintää kohdatessaan. Tämä viestii vahvasti seksuaalikasvatuksen puutteista, sillä jo yleisiin turvataitoihin kuuluu valmius suojella itseään sekä tietää miten tulisi toimia esimerkiksi häirintätilanteissa.

Tarkasteltaessa seksuaaliseen häirintään liittyviä huoliajatuksia, nousi tutkimusaineistosta esille oppilaiden huoli siitä, että seksuaalista häirintää voi

kohdata kuka vain. Ajatusta tukee aikaisempi tutkimus siitä, että kuka tahansa voi joutua seksuaalisen häirinnän kohteeksi sukupuolesta tai iästä riippumatta (Aaltonen, 2012; Lanning, 2018). Monet vastaajista myös toivat esiin pelon seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumisesta. Oppilaiden aidot huolet ja pelot viestivät siitä, että seksuaalikasvatuksesta on tultava näkyvämpää kokonaisvaltaisempaa. Oppilaiden huoleen tulee reagoida ja heille tulee luoda turvallinen ja seksuaaliselta häirinnältä vapaa kasvuympäristö. Tämän toteuttamiseksi opettajien tulee pohtia omia asenteitaan aiheeseen liittyen ja reflektoida omaa osaamistaan jatkuvasti, jotta seksuaalikasvatus kulkisi pysyvänä osana opetuksessa ja arjen tilanteissa.

7.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa tulee noudattaa hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden mukaisesti huolellisuutta, tarkkuutta sekä rehellisyyttä. Tutkimuksessa tulee myös soveltaa eettisiä ja kriteerin mukaisia tutkimus-, tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiä (TENK, 2012). Tässä tutkimuksessa edettiin harkinnanmukaisesti tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa ja tutkimusaineistoa käsiteltiin ja käytiin läpi huolellisesti. Tutkimuksessa pyrittiin rehellisyyteen oppilaiden ajatuksia ja tutkimuksen tuloksia analysoitaessa.

Tutkijan rooli on laadullisessa tutkimuksessa vahva ja kaikki tutkimuksen tekemisen aikana tehdyt valinnat, tulosten tulkinta ja johtopäätökset ovat kiinni tutkijasta. Luotettavuuden arvioinnissa kysymys on tutkijoiden omista tulkinnoista sekä niiden totuudenmukaisuudesta ja perusteltavuudesta. Koska tutkija on laadullisessa tutkimuksessa keskeisenä tutkimusvälineenä, on tutkija itse pääasiallisena luotettavuuden kriteerinä. On esimerkiksi mahdollista pohtia sitä, voiko tutkijan tulkinta olla aina ainut mahdollinen päätelmä. Koko tutkimuksen ajan tutkijan on pohdittava ja reflektoitava omia ratkaisujaan sekä työn luotettavuutta (Eskola & Suoranta, 1998; Vehkaperä, 2002). Koska tässä tutkimuksessa analysoitiin oppilaiden kirjoittamia esseitä, tuli ottaa huomioon se, ymmärretäänkö oppilaan ilmaisut niin kuin oppilas on tarkoittanut. Koko

tutkimuksen ajan huomioitiin se, että oppilaiden ilmaukset pysyivät muuttumattomina, mutta tiedostettiin kuitenkin se mahdollisuus, että joissakin vastauksissa on mahdollisesti ollut useita eri tulkintatapoja. Tutkimuksen tekijöitä ollessa kuitenkin kaksi, vahvistaa tutkijatriangulaatio tutkimuksen luotettavuutta niin tulosten analysoinnin kuin myös koko tutkimusprosessin osalta. Luotettavuuden kannalta tärkeää on myös se, että tutkija huomioi omat arvolähtökohtansa ja ennakkokäsityksensä, koska ne voivat muokata yksilön ymmärrystä tietyistä ilmiöistä sekä vaikuttaa tutkimuksen kulkuun ja sen tuloksiin (Hirsjärvi ym., 2015; Eskola & Suoranta, 1998).

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteereinä pidetään siirrettävyyttä, uskottavuutta, vahvistuvuutta sekä varmuutta. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, miten tutkittavien käsitykset vastaavat tutkijoiden omiin käsityksiin ja tulkintoihin tietyistä ilmiöistä. Uskottavuuteen liittyy myös tutkittavien riittävä kuvaus sekä aineiston totuudenmukaisuus (Parkkila ym., 2000). Tässä tutkimuksessa tutkittavia on kuvattu tarkoituksenmukaisesti ja riittävästi, jotta lukija saa todenmukaisen käsityksen tietyistä tutkittavasta joukosta. Aineiston totuudenmukaisuus säilytettiin oppilaiden omia sitaatteja säilyttämällä ja niitä esittämällä tutkimustuloksissa.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan esimerkiksi mahdollisuutta tehdä tutkimustuloksista yleistyksiä. Tutkimuksen varmuudella puolestaan tarkoitetaan tutkimukseen liittyvien seikkojen, ennakkoehtojen ja yllättävien asioiden huomiointia. Vahvistuvuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijoiden tutkimuksessa tekemät tulkinnat saavat aikaisemmasta ilmiöstä tehdystä tutkimuksesta tukea (Eskola & Suoranta 1998). Tutkimuksen otoksen koko ei riitä tutkimustulosten yleistämiseen, mutta aikaisempi tutkimustieto vahvistaa ja tukee kuitenkin tämän tutkimuksen tutkimustuloksia. Aineiston pieni koko herättää myös pohdintaa siitä, onko aineisto yleistettävissä tähän tutkimukseen osallistuneiden eri sukupuolen edustajien osalta. 8.- luokkalaisista vastaajista enemmistö oli selkeästi poikia, joten taulukoiden osoittamassa sukupuolijakaumassa poikien lukumäärä oli usein selvästi tyttöjä suurempi.

Kuitenkin otoksen sisällä havaittavat yhtenevät ajatukset osoittavat aiheen merkityksellisyyttä. Lisäksi tämän tutkimuksen varmuuden takaamiseksi huomiotiin se, että oppilaiden vastauksissa saattaa ilmetä yllättäviä seikkoja kuten oppilaiden omia kokemuksia aiheeseen liittyen.

Tutkimuksen luotettavuutta tulee arvioida myös aineiston riittävyyden ja analyysin kattavuuden näkökulmasta (Eskola & Suoranta, 1998). Tämän tutkimuksen aineistoanalyysi kuvattiin tarkasti vaihe vaiheelta, sillä tutkimuksen toteuttamisen ja sen kaikkien vaiheiden tarkalla kuvaamisella voidaan parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksessa tulee tuoda ilmi esimerkiksi aineistonkeruuseen liittyvistä olosuhteista, paikoista, ajankäytöstä sekä virhetulkintojen tekemisen mahdollisuudesta. Luotettavuutta voidaan aineiston analyysivaiheessa parantaa esimerkiksi perustelemalla luokituksia. Tulosten tulkinnassa luotettavuutta parantaa perustelu siitä, mihin tutkijoiden tekemät tulkinnat perustuvat ja pohjautuvat (Hirsjärvi ym., 2015). Tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeää aineiston analysoinnissa on neutraalius, joka voidaan Koskelan (2009) mukaan nähdä kykynä erottaa tutkimusaineiston näkemykset omista näkemyksistä. Aineistossa pitäytyminen on usein keskeinen laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttava tekijä.

Tässä tutkimuksessa luotettavuuden kannalta tarkasteltavia seikkoja ovat esimerkiksi aineistonkeruuhetki, jolloin tutkijat eivät olleet itse fyysisesti paikalla. Täten tutkimuksen aineistonkeruun ohjeistus pyrittiin toimittamaan luokkien opettajien kautta tutkimukseen osallistuville oppilaille mahdollisimman selkeästi kirjallisten ohjeiden kautta. Tämän takia tutkijat eivät siis voineet esseen kirjoittamishetkellä täsmentää ohjeistusta henkilökohtaisesti paikan päällä. Tutkittavien oppilaiden ollessa alaikäisiä, tuli suostumus tieteelliseen tutkimukseen osallistumisesta pyytää oppilaiden huoltajilta. Tarvittavat tietosuojailmoitukset ja suostumuslomakkeet sekä tutkimuksen kulkuun liittyvä informaatio toimitettiin luokkien opettajien kautta oppilaiden huoltajille sekä tutkimukseen osallistuville oppilaille.

Tutkittaessa lapsia, on myös otettava huomioon esimerkiksi kirjoitustilanteen eettisyys. Ympäristön tulisi olla turvallinen, sillä tutkijat eivät

voi tietää, miltä esseen kirjoittaminen oppilaista tuntuu. Joillakin oppilailla voi mahdollisesti olla kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä, jolloin aiheesta kirjoittaminen voi tuntua liian henkilökohtaiselta ja ahdistavalta. Tästä syystä oppilaita pyydettiin kirjoittamaan vain ajatuksia ilmiöstä, ei kokemuksia. Kuitenkin joidenkin oppilaiden esseistä tuli ilmi omakohtaisia kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä, mutta kokemukset on tutkimuksen eettisyyden takaamiseksi jätetty kokonaan analysoimatta.

Itse aineiston kannalta on oleellista pohtia sitä, miksi osa oppilaista kirjoitti selkeästi lyhyemmän esseen kuin toiset. Tutkijat eivät voi olla varmoja siitä, millaista seksuaalikasvatusta tutkittavat ovat saaneet ja onko seksuaalisen häirinnän ilmiö kaikille ennestään tuttu. Osa tutkittavista esimerkiksi käytti seksuaalisen ahdistelun käsitettä seksuaalisen häirinnän käsitteen sijaan, mikä voi tarkoittaa sitä, että he eivät välttämättä vielä ymmärrä käsitteiden eroavan toisistaan. Osa oppilaista oli selkeästi kirjoittanut ilmiöstä apulauseiden tai seksuaalista häirintää koskevan alustuksen pohjalta, jotka tarjottiin kirjoittamisen avuksi. Pohdinnan arvoista on se, ohjasivatko alustus tai apulauseet oppilaita liikaa, vai olisivatko he osanneet kirjoittaa esseen omin avuin, pelkän valmiiksi annetun otsikon perusteella. Lisäksi essee kirjoitettiin oppitunnilla osana opetusta, joten voidaan myös pohtia sitä, onko oppilaan kirjoittamiseen vaikuttanut opettajan läsnäolo tai se, että hän on mahdollisesti nähnyt palautetut tekstit.

7.4 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Seksuaalisen häirinnän ollessa jo pinnalla oleva vakavasti otettava ilmiö, olisi lasten ja nuorten turvallisen tulevaisuuden takaamiseksi tärkeää tehdä lisätutkimusta aiheen tiimoilta. Tärkeimpiä tutkimuksen alueita olisivat lasten ja nuorten kohtaama seksuaalinen häirintä koulussa, sosiaalisessa mediassa ja koulun ulkopuolella heidän omassa arjessaan sekä harrastus piireissä.

Myös yhä nuorempien oppilaiden kohdalla tulisi tehdä tutkimusta seksuaalisen häirinnän ilmenemisestä, sillä tämän tutkimuksen perusteella jo 6.-

luokkalaisilla on paljon ajatuksia ja tietämystä seksuaaliseen häirintään liittyen. Tutkimuskentälle tärkeää tietoa toisi myös tutkimus siitä, millaisia keinoja lapsilla ja nuorilla on käsitellä omia ajatuksiaan seksuaalisesta häirinnästä ja saavatko he siihen neuvoja koulun seksuaalikasvatuksesta tai koulun henkilökunnalta. Myös kodin ja koulun välistä yhteistyötä seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyssä olisi merkityksellistä tutkia. Ovatko lasten tiedot seksuaalisuudesta, siihen liittyvistä oikeuksista sekä seksuaalisesta häirinnästä opittu koulusta tai kotoa, vai muodostaako lapsi käsityksensä ainoastaan sen pohjalta, mitä kuulee kavereilta tai näkee internetissä?

Lisäksi olisi tärkeää tutkia ja selvittää koulujen seksuaalikasvatukseen liittyviä puutteita sekä kehityskohtia, jotta lapset ja nuoret ymmärtäisivät kaikille kuuluvat seksuaaliset oikeudet sekä lain, jossa määritellään muun muassa seksuaaliseen häirintään liittyvät teot. Tätä kautta keskusteluun voisi ottaa seksuaalisen häirinnän ilmenemisen koulussa, sen vakavuuden ja siitä koituvat seuraukset. Tässä tutkimuksessa ilmenneen huolen myötä olisi tärkeää tutkia myös sitä, mistä muun muassa lasten ja nuorten seksuaaliseen käytökseen ja asenteisiin liittyvät eroavaisuudet johtuvat. Tämän tutkimuksen pienestä otoksesta huolimatta jokainen tutkimukseen osallistunut oppilas ilmaisi jollain tavalla huolensa seksuaalisen häirinnän ilmiöstä, mikä osoittaa muutoksen olevan tarpeellista yhteiskunnassa.

LÄHTEET

- Aaltonen, J. (2012). Turvataitoja nuorille. Verkkopainos. Juvenes Print - Tampereen Yliopistopaino Oy.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Aaltonen, S. (2006). Tytöt, pojat ja sukupuoli häirintä. Yliopistopaino.
- Aarnos, E. (2007). Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa J. Aaltola, & R. Valli (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. PS-kustannus. 170–183.
- Alasuutari, P. (2012). Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino.
- Apter, D., Väisälä, L. & Kaimola, K. (2006). Seksuaalisuus. Helsinki: Duodecim.
- Balter, A. S., van Rhijn, T. M & Davies, A. W. (2016). The development of sexuality in childhood in early learning settings: An exploration of early childhood educators' perceptions. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 25(1), 30–40.
- Berriman, L. & Thomson, R. (2015). Spectacles of intimacy? Mapping the moral landscape of teenage social media. *Journal of Youth Studies* 18 (5), 583– 597.
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. (2011). Lumme-malli. Voimaa seksuaaliseen kasvuun. Nektaria ry.

- Bildjuschkin, K. (toim.) (2015). Seksuaalikasvatuksen tueksi. THL työpaperi 35/2015. <https://www.julkari.fi/handle/10024/129742>
- boyd, d. (2014). It's complicated: The social lives of networked teens. New Haven: Yale University Press.
- Breuner, C. & Mattson, G. (2016). Sexuality education for children and adolescents. *Pediatrics*. Volume 138, number 2. August 2016. https://www.publications.aap.org/pediatrics/articlesplit/138/2/e20161348/52508/Sexuality-Education-for-Children-andAdolescents?utm_source=TrendMD&utm_medium=TrendMD&utm_campaign=Pediatrics_TrendMD_0
- Brummer, K. (2005). Lapsuuden normaali kehitys leikki-ikästä nuoruuteen. Teoksessa *Lasten ja nuorten psykoterapia*. Toim. M. Brummer & H. Enckell.
- Brusila, P., Hyvärinen, S., Kallio, M., Porras, K., Sandberg, T. & Alkio, P. (2009). Eikö se kuulu kenellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori.
- Cacciatore, R. (2007). Huomenna pannaan pussauskoppiin: eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään.
- Chrisman, K. & Couchenour, K. (2002). *Healthy Sexuality Development. A Guide for Early Childhood Educators and Families*. National Association for the Education of Young Children. <http://www.naeyc.org/store/files/store/TOC/221.pdf>

- de Graaf, H., & Rademakers, J. (2006). Sexual Development of Prepubertal Children. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 18(1), 1-21. https://doi.org/10.1300/J056v18n01_01
- Drury, K. M., & Bukowski, W. M. (2013). Sexual development. Teoksessa D. S. Bromberg & W. T. O'Donohue. *Handbook of child and adolescent sexuality: Developmental and forensic psychology*. Elsevier Academic Press. 115-144. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-387759-8.00005-2>
- Ebrand Suomi Oy & Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut. (2016). Suomessa asuvien 13-29-vuotiaiden nuorten sosiaalisen median palveluiden käyttäminen ja läsnäolo. <http://www.ebrand.fi/somejanuoret2016/>
- Eskola J. & Suoranta J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Espalage, D.L.; Hong, J.S.; Rinehart, S. & Doshi, N. (2016). Understanding types, locations, & perpetrators of peer-to-peer sexual harassment in U.S. middle schools: A focus on sex, racial, and grade differences. *Children and Youth Services Review* Vol. 71, 174-183.
- Fagerlund, M., Peltola, M., Kääriäinen, J., Ellonen, N. & Sariola, H. (2014). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110.
- Fortenberry, D. (2014). Puberty and adolescent sexuality. Hormones and behavior. Author Manuscript. Vol. 62, No 2, 280-287. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3761219/>
- Gadin, K.G. (2012). Sexual harassment of girls in elementary school: a concealed phenomenon within a heterosexual romantic discourse. *Journal of*

Interpersonal Violence, 27(9), 1762–1779. <https://doi.org/10.1177/0886260511430387>

Girlguiding (2021). Research briefing: it happens all the time. Girls' and young women's experiences of sexualharassment. https://www.girlguiding.org.uk/globalassets/docs-and-resources/research-and-campaigns/girlguiding-research-briefing_girls-experiences-of-sexual-harassment_june2021.pdf

Graber, E. G. (2022). Physical growth and sexual maturation of Adolescents. DO, Nemours/Alfred I. duPont Hospital for Children.

Granskog, P.; Haanpää, S.; Järvinen, J.; Lahtinen, M.; Laitinen, K. & Turunen-Zwinger, S. (2020). Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2020, 4: a. Verkkopainos. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf

Greenberg, Bruess ja Haffnerr. (2009). Sexuality. Insights and issues. United States of America: Vm. C. Brown, Inc.

Hermanson, E. & Sajaniemi, N. (2018). Nuoruuden kehitys: mitä tapahtuu pinnan alla? Duodecim.

Hill, C. & Kearl, H. (2011). Crossing the Line: Sexual Harassment at School. The American Association of University Women.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2015). Tutki ja Kirjoita. 20. painos. Tammi.
- Huttunen, M. (2006). Seksuaalisuuden monet kasvot. Teoksessa D. Apter, L. Väisälä & K. Kaimola. Seksuaalisuus
- Ikonen, R. & Halme, N. (2018). Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 6, 3/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Ilmonen, T. & Nissinen, S. (2006). Seksologian peruskäsitteistöä. Teoksessa D. Apter, L. Väisälä & K. Kaimola. Seksuaalisuus.
- Kalland, M., Tenhunen, T., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M., Lajunen, K., Karjalainen, P., Cacciatore, R. & Porras, K. (2019). Turvataitokasvatus. Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Osa II. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 27, 139–186.
- Kaimola, K. (2005). Koti terveen itsetunnon harjoittelukenttänä. Teoksessa Syrjä, J. (toim.) Vahva vanhemmuus - Paras tuki nuoren kasvuun. Erweko Painotuote Oy, 11–19.
- Kaltiala-Heino, R-K.; Savioja, H.; Fröjdd, S. & Marttunen, M. (2018). Experiences of sexual harassment are associated with the sexual behavior of 14- to 18-yearold adolescents. Child Abuse & Neglect Vol. 77, 46–57.
- Kar, SK., Choudhury & A. Singh AP. (2015). Understanding normal development of adolescent sexuality: A bumpy ride. J Hum Reprod Sci. Apr-

Jun;8(2):70-4. doi: 10.4103/0974-1208.158594. PMID: 26157296; PMCID: PMC4477452.

Kiuru, H. & Strömberg-Jakka, M. (2017). Seksuaalisuuden tabut suljetuissa yhteisöissä.

Koistinen, P., Ruuskanen, S. & Surakka, T. (2004). Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja.

Kokkonen, M & Kinnunen, M-L. (2008). Tunteiden säätely terveyden osatekijänä. Suomen lääkärilehti.

Korteniemi-Poikela, E. & Cacciatore, R. (1999). Seksuaalisuuden portaat, opetuspaketti peruskoulun 1.-9. luokille.

Koskela, T. (2009). Perusopetuksen oppilashuolto Lapissa opettajien käsityksen mukaan. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopistokustannus.

Kosunen, E., Cacciatore, R. & Hervonen, A. (2003). Seksuaalisuus elämänkaaressa.

Kuortti, M. & Halonen, M. (2018). Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin. Nuorisolääketiede katsaus. Duodecim. <https://www-terveysportti-fi.libproxy.tuni.fi/xmedia/duo/duo14270.pdf>

Korhonen, P. & Kuusi, M. (2003). Sukupuolinen häirintä peruskoulussa: muistoja ja merkityksiä. Sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta.

Kuula A. (2006). Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Kuula, A. (2011). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. (2007). Laadullinen terveystutkimus. Edita Publishing Oy.
- Lahtinen, H., Laitila, A., Korkman, J. & Ellonen, N. (2018). Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. *Child Abuse & Neglect* 76, 84–94.
- Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M. & Ylenius-Lehtonen, M. (toim.) (2012). Turvataitoja lapsille. Turvataitokasvatuksen oppimateriaali. Tampere: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. (1986). /609 7§. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609#a30.12.2014-1329>.
- Lanning, K. (2018). The Evolution of Grooming: Concept and Term. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(1), 5–16. <https://doi.org/10.1177/0886260517742046>
- Larsson, I. (2002). Sexual abuse of children: Child sexuality and sexual behavior. Swedish National Board Of Health And Welfare.
- Leonard, M. M. (2010). "I did what I was directed to do but he didn't touch me": The impact of being a victim of internet offending. *Journal of Sexual Aggression* 16 (2), 249–256.

- Lehtinen, I. & Lehtinen, T. (2007). Mikä mättää? Murrosiän muutokset kotona ja koulussa. Edita.
- Leikko, R.; Suominen, T.; Rantanen, A.; Eriksson, T.; Apter, D. & Lehtinen, M. (2015). Nuorten naisten seksuaalikäyttäytymiseen liittyviä riskitekijöitä. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*. 52, 295–305.
- Leino-Kilpi H. & Välimäki M. (2014). *Etiikka hoitotyössä*. Sanoma Pro Oy.
- Lough, G. & Saunders, M. (2001). *From Birth to Puberty. Helping your child develop a healthy sexuality*.
- Markkanen, E-L. (2018). "Jos siel ois joku kaveri". Lasten ja nuorten kokemuksia liikuntaharrastuksista.
<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2018/03/27130820/Ios-siel-ois-jokukaveri.-Lasten-ja-nuorten-kokemuksia-liikunta-ja-urheiluharrastuksista-27.3.pdf>
- McMaster, L.E., Connolly, J., Pepler, D. & Craig, W.M. (2002) Peer to peer sexual harassment in early adolescence: a developmental perspective. *Development and Psychopathology*, 14, 91-105.
<https://doi.org/10.1017/S0954579402001050>
- Metsämuuronen, J. (2003). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Gummerrus.
- Miller, A.M., Kismödi, E., Cottingham, J. & Gruskin, S. (2015) Sexual rights as human rights: a guide to authoritative sources and principles for applying human rights to sexuality and sexual health, *Reproductive Health Matters*, 23:46, 16-30, DOI: 10.1016/j.rhm.2015.11.007

- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., Wolak, J., Ybarra, M. L. & Turner, H. (2011). Youth internet victimization in a broader victimization context. *Journal of Adolescent Health* 48 (2).
- Murnen, S.K. & Smolak, L. (2000). The experience of sexual harassment among grade-school students: early socialization of female subordination? *Sex Roles*. 43, 1-17. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/experience-sexual-harassment-among-grade-school/docview/225371471/se-2?accountid=11162>
- Niemi, J. & Kainulainen, H. (2018). #Metoo: seksuaalinen häirintä ja laki. *RIKUlehti* 1/2018, s. 5-6. https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/1977__RIKU_1_18.pdf
- Nieminen, L. (2010). Lasten ja nuorten tutkimuksen oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa: H. Lagström, T. Pösö & K. Vehkalahti (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 25-42.
- Nummelin, R (1997). *Seksuaalikasvatusmateriaalit - Millaista seksuaalisuutta nuorille? Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 206.*
- Nurmi, R., Sillanpää, A. & Hannukkala, M. (2021). *Hyvää mieltä yhdessä. Käsikirja alakoululaisen mielenterveyden edistämiseen. Mielenterveystaidot alakouluun -hanke 2012-2014. Suomen Mielenterveysseura.*

O'Donohue, W., Downs, K. & Yeater, E.A. (1998). Sexual harassment: a review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*. 111–128.
[https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(97\)00011-6](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(97)00011-6)

Ojala, T. (2012). *Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset*. Edita Publishing.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 1287/ (2013).
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

O'Sullivan, L.F., & Ronis, S.T. (2013). Sexual Development in Girls: “Normative” Development and Development of Paraphilias and Sexual Offending Behaviors. Teoksessa D. S. Bromberg & W. T. O'Donohue. *Handbook of child and adolescent sexuality: Developmental and forensic psychology*. Elsevier Academic Press. 193–217.
<https://doi.org/10.1016/B978-0-12-387759-8.00005-2>

Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. 3. painos. SAGE Publications.

Parkkila, M., Välimäki, M. & Routasalo, P. Teoksessa J. Tuomi & A. Sarajärvi. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Pelastakaa Lapset ry. (2011). Lasten kokema seksuaalinen häirintä ja hyväksikäyttö internetissä. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2016/02/01123848/Lasten_kokema-seksuaalinen-hairinta20111.pdf

Pelastakaa Lapset. (2012). Grooming internetissä ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2016/02/01123848/Lasten_kokema-seksuaalinen-hairinta20111.pdf

amazonaws.com/frantic/pelastakaalapset/2016/02/01155212/Grooming-raportti_final.pdf

Pelastakaa Lapset ry. (2018). Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Pelastakaa Lapset ry:n selvitys. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf

Pelastakaa Lapset ry. (2021). Grooming lasten silmin -selvitys lasten ja nuorten kokemasta groomingista netissä.

Perttula, J. (1995). Kokemus psykologisena tutkimuskohteena: johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Suomen fenomenologinen instituutti. Tampereen yliopiston kirjasto.

Perusopetuslaki 624(2010).
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100642>

Pietarinen, J. (1998). Tutkijan ammattietiikan perusta. Lötjönen S. (toim.) Tutkijan ammattietikkaseminaari 12.11.1998. Esitelmä.

Pötsönen, R. (1998). Naiseksi, mieheksi, tietoiseksi. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House ja Lievestuore: ER-Paino Ky.

Rikoslaki 720/(2022). Luku 20 Seksuaalirikoksista.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>

Ringrose, J. (2011). Are you sexy, flirty, or a slut? Exploring 'sexualization' and how teen girls perform/negotiate digital sexual identity on social networking sites. Teoksessa R. Gill & C. Scharff (toim.) New

femininities postfeminism, neoliberalism and subjectivity. London: Palgrave Macmillan, 99–116.

Ryttyläinen, K. & Valkama, S. (2010). Seksuaalisuus hoitotyössä. Edita.

Sagrestano, L.M., Ormerod, A.J. & DeBlaere, C. (2019). Peer sexual harassment predicts African American girls' psychological distress and sexual experimentation. *International Journal of Behavioral Development*, 43(6), 492–499. <https://doi.org/10.1177/0165025419870292>

Say, G. N., Babadağı, Z., Karabekiroğlu, K., Yüce, M. & Akbaş, S. (2015). Abuse characteristics and psychiatric consequences associated with online sexual abuse. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking* 18 (6), 333–336.

Sisäasiainministeriö. (2012). Nuorten turvallisuuden parantaminen. Sisäisen turvallisuuden ohjelman alatyöryhmäraportti/2012. PDF-dokumentti.

Skoog, T. & Kapetanovic, S. (2021). The role of relational support in the longitudinal links between adolescent sexual harassment victimization and psychological health. *Development and Psychopathology*, 33(4), 1368–1380. <https://doi.org/10.1017/S0954579420000565>

Skoog, T. & Kapetanovic, S. (2022) The intertwined evolution of sexual harassment victimization and emotional problems among young people. *Journal of Social Issues*, 00, 1–17. <https://doi.org/10.1111/josi.12514>

Suomen YK liitto. (1989). Lasten oikeuksien yleissopimus.

- Suvivuo, P. (2011). The Ability of Adolescent Girls to Exert Control over Sexually charged Situations: A Narrative Study for the Promotion of Sexual Health. Terveystieteiden tiedekunta. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Sørensen, A. & Knudsen, S. (2007). Nuoret, sukupuoli ja pornografia Pohjolassa Kööpenhamina: Pohjoismainen ministerineuvosto.
- Tasa, J. (2020). Sanoilla on merkitystä – käsitteiden määrittelyä. Teoksessa Oinas, MM., Pietilä, M. & Tuohino, V. (toim.) Kysy, kohtaa ja kuuntele. Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä. Koordinaatti.
- TENK. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Terho, P., Ala-Laurila, E-L., Laakso, J., Krogius, H. & Pietikäinen, M. (toim.) (2002). 2. painos. Kouluterveydenhuolto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019). Kouluterveyskysely.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Valli, R. (2018). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS kustannus.
- Valtiovarainministeriö. (2016). VAHTI-raportti 1/2016. www.vahtiohje.fi
- Varimo, T., Hero, M. & Raivio, T. (2015). Poikien viivästynyt murrosiän kehitys. Suomen lääkäri-lehti. Tieteessä. Vol. 70, No 26-32/2015, 1903-1907.

- Varto, J. (1996). Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tammer-paino.
- Vehkaperä, M. (2002). Laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmät.
- Vilka, H. (2011). Seksuaalinen häirintä. PS-kustannus.
- Vuori, J. (2021). Laadullinen sisällönanalyysi. Tietoarkisto. Tampereen yliopisto.
- Young, A.M., Grey, M. & Boyd, C.J. (2009) Adolescents' experiences of sexual assault by peers: prevalence and nature of victimization occurring within and outside of school. *Journal of Youth and Adolescence*. 1072–1083. <https://doi.org.ezproxy.ub.gu.se/10.1007/s10964-008-9363-y>
- Väestöliitto. (2022). Seksuaalisuus ja sukupuoli. [Seksuaalisuus ja sukupuoli - Väestöliitto.fi \(vaestoliitto.fi\)](https://www.vaestoliitto.fi)
- Winters, G., Kaylor, L. & Jeglic, E. (2017). Sexual offenders contacting children online: An examination of transcripts of sexual grooming. *Journal of Sexual Aggression* 23 (1), 62–76.
- A, Nieminen., A, Kurkikangas & J, Eskola. (2022). Estää, ilmiantaa, heruttaa vai petkuttaa? Nuorten toimijuus verkon seksuaalisessa häirinnässä. Teoksessa S. Härkönen, J. Lähti, A. Rytivaara & A. Wallin (toim.) *Kasvatuksen muuttuvat työ- ja toimintaympäristöt: 10 eläytymismenetelmätutkimusta*. Tampere University Press, 145–176 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-034-2>
- WAS – World Association for Sexology – Seksologian maailmanjärjestö, Hong Kong (1999).

Whittle, H., Hamilton-Giachritsis, C. & Beech, A. (2014). Under his spell: Victims' perspectives of being groomed online. *Social Sciences* 3 (3), 404–426.

World Health Organization. (2010). Maailmanterveysjärjestön Euroopan aluetoimisto ja BZgA. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille. [039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf \(julkari.fi\)](#)